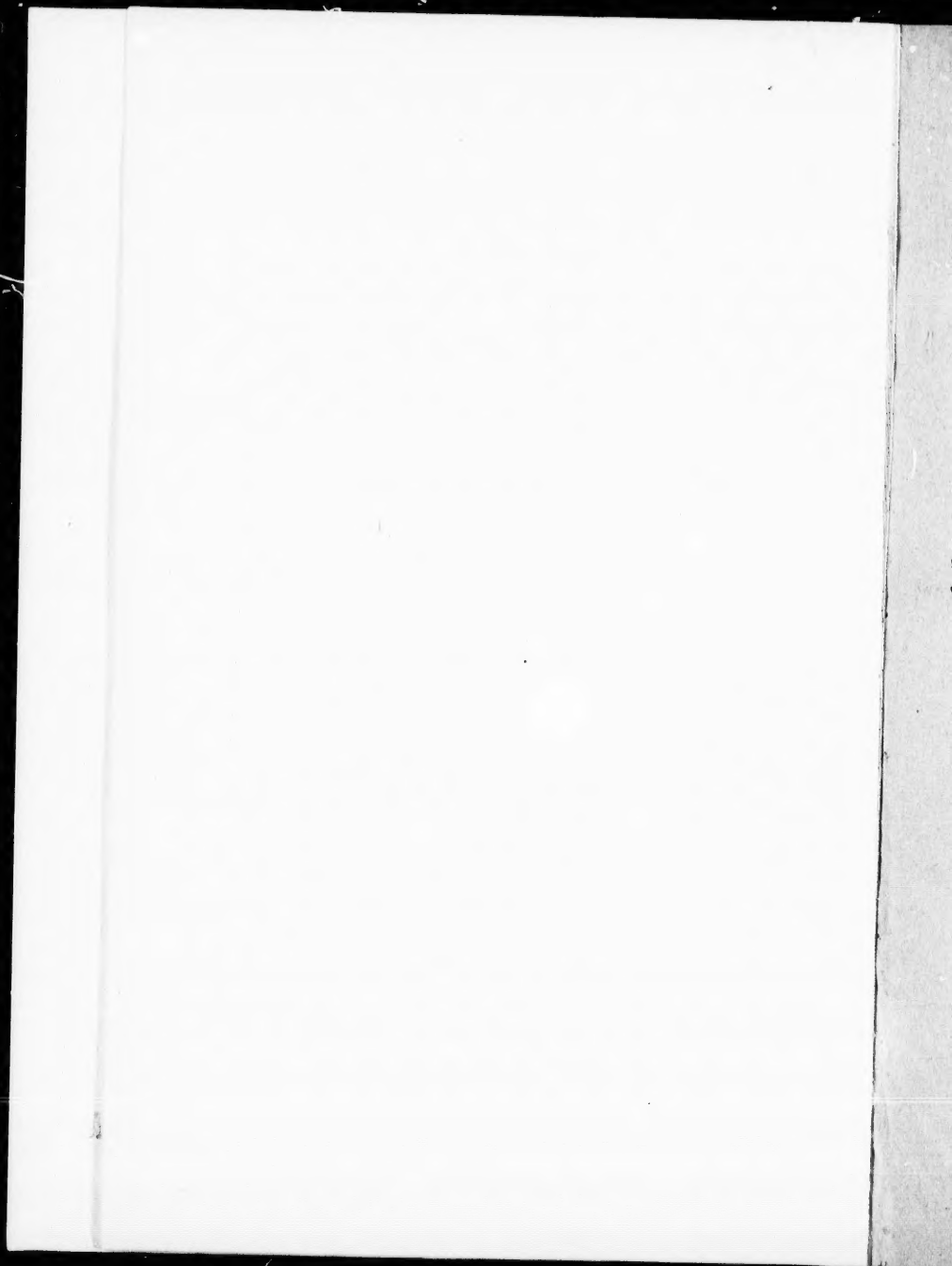

UM ÞRENNINGARLÆRDÓMINN

—OG—

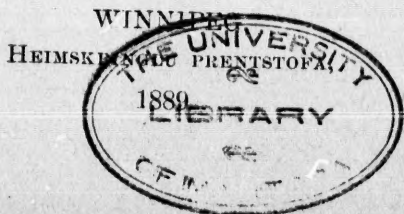
GUÐDÓM KRISTS.

—EFTIR—

KRISTOFER JANSON.

DÝTT HEFIR

BJÖRN PÉTURSSON.

7
1
k
s
c
i
a
v
sj
k
og
lõ
se
m
lõ
i l
in'
ker

FORMÁLI.

Fyrir 2 árum síðan þýddi eg á íslenskku 3 ræður eftir Sr. Kristofer Janson, Únitara-prest í Minneapolis, sem halda fram skoðun Unitara á ýmsum atriðum kristindómsins, gagnvart kenningum hinna gömlu, orpodoxu, kirkna. Eins og við mátti búast, hafa þessar skoðanir mætt mótspyrnu og mótmælum frá rjettrúuðum mönnum lút. kirkjunnar, sjer í lagi prestunum, eins og yfir höfuð öll stefna og starfi Unitara. Þeim er borið á brýn, að þeir sjeu að reyna til að eyðileggja kirkjur og kristindóm, að rífa niður hina guðdómlegu byggingu hinna gömlu kristnu kirkna, og eg hef sjálfur fengið marga harða hnútu kastaða fyrir minn hlut að málinu.

Unitarar kalla sjálfa sig *kristna eingyðismenn* og það eru þeir sannarlega. Þeir trú á og tilbiðja einn einasta guð, skapara alls, allföður. Þeir trú á Krist, sem hinn mesta og bezta af sonum guðs og sendiboðum meðal mannkynsins. Þeir trú á grundvallar-atriðunum í kenningum Krists: að maðurinn verði hólpinn einungis með því að „gera vilja hins himneska föður“ að elskan til guðs og manna sje hið æðsta boðorð, og einhlýt þessa heims og annars.

Unitarar bera hinum gömlu kirkjum, hinum orpodoxa klerkalýð hið sama á brýn, eins og Kristur bar á Farisea og skriftlærða á sínum dögum: „Þjer háfið ónýtt guðs lögmál (kristindóminn) með því að þjer kennið þá lærdóma sem eru mannaboðorð“. Það hefir líka nú nýlega heyrzt mjög merkileg rödd frá einum af hinum ungu prestum lút. kirkjunnar hjer vestra, Sr. F. Bergmann. Hann segir í hinni drengilegu ritgerð sinni í „Sam.“: „Trúin og verkin“, að hver sem aðskilji trúna og verkin sá *myrði kristindóminn*. Með því það er aðal og einkennis lærdómur

lút. kirkjunnar, að maðurinn *rjettlætist fyrir trúna*, án verka lögmálsins, þá er þar með viðurkennt, að lút. kirkjan sjálf hafi myrt kristindóminn. Sami höfundur bætir og því við, að trúin, eins og hún er hjá flestum löndum, trúin á frelsun og friðþægingu Jesú Krists, hafi „*ekki frelsað einu einustu mannsát*“. Þetta hvortveggja er og mín hjartans sannfæring. Eg er sannfærður um, að hin dauða og hálf-dauða trú meðal landa minna, er ekki að kenna spillingu þeirra og óguðleik, nje heldur neinum andlegum uppblæstri eða „Nihilismus“ heldur kirkjunni sjálfri, sem hefir dag-að nppi og orðið að steingerfingi, eins og nátttröllin. Hún hefir hvorki haft vit eða vilja til að fylgja með andlegum proska fólksins. Þessvegna hefir það vaxið frá henni og skilið hana eftir steindauða, liggjandi sem „lík í lestinni“. Kirkjan hefir gleymt því, að *hún er til orðin fyrir fólkið* (á sínum tíma) *en ekki fólkið fyrir kirkjuna*. Og það er enn ekki sýnilegt, að hún mnni láta sjer segjast fyrir en um sein-an, fyr en hver einasti hugsandi maður er búin að yfir-gefa hana.

Vitaskuld, kirkjan stendur á því að hún kenni krist-indóm þ. e. fari rjett með kenningar Krists, en Unitarar og aðrir frjálsir kristnir menn (þeir svokölluðu „vantrú-uðu“) segja þvert nei, og þeir sanna það með nýja testamentinu sjálfu, bara menn vildu taka eftir því, ef menn vildu gera sjer það ómak, að byggja trú sína á eigin rannsókn, eins og Páll býður, og enda prestar vorir gera kristnum mönn-um að skyldu.

Þrenningar-lærdómurinn er einn af höfuðlærdómum or-podoxiunnar. Honum neita Unitarar gersamlega. Og til þess að landar mínir geti sjálfir skorið úr þrætunni í því efni, hefi eg þýtt ritgerð eftir Kr. Janson um það efni úr rannsóknarritum hans. er hann nefnir: „*Har Orthodox-ien Ret*“. Í þeirri vissu von, að þórrinn af löndum mínum

sjeu svo andlega proskaðir, að þeir geti sjeð sannleikann, þó hann gangi þvert í móti því, er þeim var kennt, er þeir voru börn, og þrátt fyrir það að kirkjunnar menn forðæma hann.

Þess skal getið að sumstaðar er sleppt smáköflum í ritgerðinni: „Hvað kennir nýa testamentið um Krist?“ og seinasti kafli: „Hvernig hefir preningarlærdómurinn til orðið?“, er byggður sumpart á öðru en ritgerð Kr. Jansons og alls ekki nein þýðing af henni.

Unitarar vilja sameina alla kristna menn í eitt fjelag. Þetta vona þeir að takist, þegar búið er að reita burt allt það illgresi, sem orpodoxian hefir sáð í akur kristinnar. Þeir hafa svo óbilandi trú á sannleika þeim, er kristindómurinn hefir í sjer fólgin.

Unitarar segja velkomna í sitt fjelag, alla þá, sem vilja styðja að því, að efla *sannleika, rjettsísi og kærleika* á jörðunni, hverja trú sem þeir að öðru leyti hafa.

Björn Pjetursson.

1
s
s
D
u
E
a
k
(a
vj
ve
ar
fö
há
inn
ós
Ón
óm
ur
ekl
eru
ósk
inn
alm

UM ÞRENNINGARLÆRDÓMINN

—og—

GUÐDÓM KRISTS.

I.

Eigum vjer að trúa á þrjá guði eða einn guð?

Það kirkjulega játningarrit, sem fyrst sló föstum þrenningarlærdóminum, er „symbolum athanasicum“, svo nefnt eptir Athanasius biskupi, jafnvel þótt það sje miklu seinna en hann var og fyrst samið á 6. öld. Þar stendur: „Sjerhver sem vill hólþinn verða hlýtur umfram allt, að hafa hina rjettu, kristilegu trú. Hver og einn sem ekki hefir hana heila og ómengaða, mun efalaust glatast. En þetta er hin rjetta kristilega trú, að vjer tignum einn guð í þrenningu (af persónum) og þrenninguna í einingu, þannig, að vjer hvorki blöndum saman persónunum, nje aðskiljum veruna. Ein er, sum sje, persóna föðursins, önnur sonarins, enn önnur hins heilaga anda. En guðdómur föður, sonar og heilags anda er einn, dýrðin jafnmikil, hátignin jafn eilíf. Eins og faðirinn er, svo er sonurinn, svo er hinn heilagi andi. Óskapaður er faðirinn, óskapaður er sonurinn, óskapaður hinn heilagi andi. Ómælilegur er faðirinn, ómælilegur er sonurinn, ómælilegur hinn heilagi andi. Eilífur er faðirinn eilífur er sonurinn, eilífur hinn heilagi andi. Og samt eru ekki þrír eilífir, heldur einn eilífur. Eins og að ekki eru þrír óskapaðir, eða þrír ómælilegir, heldur einn óskapaður og einn ómælilegur. Á sama hátt er faðirinn almáttugur, sonurinn almáttugur, hinn heilagi andi almáttugur, og samt eru ekki þrír almáttugir, heldur

einn almáttugur. Dannig er faðirinn guð, sonurinn guð, hinn heilagi andi guð, og samt eru ekki þeir guðir, heldur einn guð o. s. frv.”

Þá er eg les þetta, verður mjer allt að einu eins og ef einhver segði við mig: „Það er nú svart að tarna, en samt er það ekki svart, heldur hvítt”. Það er að segja, symbolum athanasicum er keðja af mótsögnunum, sem viljandi eru settar gagnvart hver annari, án nokkurs snefils af sönnunum, blátt áfram með því boði: „Dessu átt þú að trúna, ef þú villt hólpinn verða”, því þetta ógurlega skjal byrjar og endar með því að lýsa þá alla niður til helvítis, sem ekki vilja trúna þessu. Þetta skjal hefir verið eldibrandurinn, sem upp hefir kveikt öll hin blóðugu trúarstríð, það er blóðugt, það hefir verið bölván kristinnar, og það er skömm, að það skuli enn finnast meðal játningarrita nokkurs kristins fjelags. Meun hafa reynt að sveipa þetta skjal eins konar helgi, og þó er alls engin helgi við það, önnur en sú, að það er merkileg, söguleg sönnun fyrir því, hve mikið af guðfræðislegu bulli hinn kristni heimur gat þolað á þeim tímum. Og samt hefir þessu játningarriti fyrir hinn loganda, ógnanda helvttis brand, er það hefir lagt við hlið sjer, tekizt að þrengja sjer svo fast inn í meðvitund kristinna manna, að það sýnist nærri óbifanlegt.

Sje móti því mælt, þá er svarið: „Þetta er allt að kenna mannlegri skynsemi, sem ekki getur gripið guðlega leyndardóma”, í staðinn fyrir að segja blátt áfram: „Þetta er kirkjupingunum að kenna, sem í trúarofsa sínum hafa hnoðað saman þvílíku bulli”. Án minstu sönnunar, er út frá því gengið, að trúarjátning Athanasiusar sje guðlegt leyndarmál, í stað þess, að það er smíðisgripur óhemjulegs trúar-ákafa, til búinn í góðu

skyni. Það er alls ekki meining mín, að mannleg skynsemi sje óskeikandi dómari yfir öllum sannleika, þannig, að maður eigi engu að trúa nema því, er maður geti skilið eða sannað eins og reikningsdæmi. Mannleg skynsemi viðurkennir fúslega, að margir hlutir eru henni óljósir, eru æðri en svo, að hún, að minsta kosti ekki að sinni, geti gripið þá, og að hún fúslega beygi sig fyrir þeim hlutum, sem eigi gefa til kynna neitt ósennilegt og því síður ómögulegt. Eitt er það samt sem út frá má ganga sem vísu, hvort heldur sem um er að ræða guðleg eða mannleg sannindi, og það er, að *mótsögn er ætíð merki um villu*. Mótsögn er merki hringlanda og lýgi. Svart getur ekki á sama tíma verið hvítt, fremur en *einn* getur verið *þrír* eða *þrír einn*. Menn bera fyrir sig orð Páls um að taka skynsemina fangna undir hlýðni við trúna,— öldungis rjett, það er einnitt það, sem skynsemin vill gera, þar sem hún sjer óglögg, en líkurnar þó benda í sömu átt og trúin. En Páll biður oss samt ekki að *drepa* skynsemina, en það vilja þeir láta oss gera, sem heimta að vjer skulum trúa þrenningarlærdóminum samkvæmt játningarskjali Athanasiusar. Það væri andlegt sjálfsmord, og til þess ræður ekki Páll. Hvar mundi lenda, ef maður bæri þessi orð postulans fyrir hvern hjegóma er heimskum manni kynni í hug að detta? Vjer stæðum þá verjulausir fyrir hinum mest hringlandi vitleysum allra trúarfjelaga. Því þá, er vjer berum fyrir oss ástæður *skynseminnar*, *sögunnar* eða *vísindanna*, þurfa þeir aðeins að segja: „Já, en þetta er guðlegur leyndardómur”. Og, þá er vjer, sem efumst um sannleika þessa guðlega leyndardóms, erum slegnir með því, að hið „náttúrlega sinni eigi skilji þá hluti sem heyra til guðsríki”, ganga þeir ætíð út frá því sem sjálfsögðu,

að þeir sjálfir hafi guðs anda, en vjer hið náttúrlega sinni. Mundi eigi einatt hið gagnstæða eiga sjer stað? Hinn guðlegi leyndarbómur getur legið fyrir ofan skynsemi vora, en aldrei verið *gagnstæður* skynsemi vorri, aldrei verið mótsögn, því þá mundi guð tortýna sjálfum sjer. Guð er hin eilífa skynsemi, og skynsemi vor er endurskin, partur af skynsemi hans. Forvígismenn preningarlærdómsins, trúa og bókstaflegum innblæstri ritningarinnar, og því berjast þeir vanalega með ritningarstöðum; en þar bregst þeim bogalistin, hvað sönnunum viðvíkur. *Drenningarlærdómurinn finnst hvergi nokkursstaður nefndur á nafn í ritningunni, hvorki beinlínis né óbeinlínis.* Fyrst og fremst nafnið *þrúeining*, finnst það nokkursstaður í ritningunni? Nei, ekki á einum einasta stað. Þeir, sem berjast fyrir þessum lærdómi, hljóta sjálfir að játa, að nafnið er manna verk. Hið sama er að segja um orðið „guðmaður“, það finnst heldur ekki í ritningunni. Og þá sjálfur *lærdómurinn*. Finnst hann kenndur á nokkrum stað í gamla eða nýja testamentinu? Ekki á einum einasta. Það er einungis einn, hinn alkunni staður í bræfi Jóhannesar (1. Jóh. 5, 7.) sem *sýnist* lúta að þessum lærdómi, það eru orðin „og þrú eru þeir, sem vitna á himnum: faðirinn, sonurinn og hinn heilagi andi og þessir þrú eru eitt“. En allir, jafnvel hinir ákúfustu framhaldsnenn preningarlærdómsins, játa, að þessi staður sje *falsður*, og eigi ekki heima í *nýja testamentinu*. Hann finnst ekki í mörgum grískum handritum af bræfi Jóhannesar, jafnvel þó höfundurinn ritiði á grísku. Síðar, eftir að preningarlærdómurinn var upp fundinn, hefir þessum stað verið smeygt inn í *latneska* þýðingu, og þar er hann aðeins ritaður utan við á kantinn. Þó að Lúter gerði enga breyt-

ingu við páverandi skoðun á prenníngarlærdóminum var hann samt svo reiður við þenna stað, að hann fyrst og fremst sleppti honum úr biblufýðing sinni, og lýsti því næst, alla þá í banni, sem dirfdust að taka hann upp aftur. Samt sem áður, smeygðu lúterskir guðfræðingar honum inn aftur 24 árum eptir dauða Lúters, og enn er hann prentaður í biblu-fýðingum vorum, þó hann í sumum sje settur á millum sviga. Meira að segja, í katekismus þeim, sem út er gefinn af hinni norsk- lútersku synodu, stendur þessi staður sem einasti ritningarstaður um guð, þessi eini staður, sem vitanlega er falsaður, og sem útgefendurnir *vita að er falsaður*. Þeir, sem annars eru svo ósparir á ritningarstaði, hafa samt, þar sem um guð er að ræða, ekki fundið neitt í ritningunni, er þeim þótti þess vert, að innræta það börnunum, nema þenna stað, sem ekki til heyrir biblufunni. En sjá, þeir þurfa með þessa staðar, þar sem um prenníngarlærdóminn er að gera, því þeir hafa engan annan, og hugsa því eins og Jesúítar: „Tilgangurinn helgar meðalið“. Og þannig finnum vjer, þann dag í dag, presta og guðfræðinga standa með köldu blóði og tilfæra þenna stað, sem ritningarlega sönnun fyrir prenníngarlærdóminum, enda þótt þeir viti, að hann er falsaður; þeir treysta því, að söfnuðurinn sje svo ófróður, að hann ekki viti þetta. Þetta lýsir eigi mikilli siðavendni innan kirkjuveggjanna. Hin nýa ensk-ameríska fýðing hefir líka orðalaust, fellt úr þenna stað.

Nú er að skoða þá staði í ritningunni, sem til færðir eru sem sannanir fyrir prenníngarlærdóminum af þeim, er halda honum fram. Fyrst eru þá tveir ritningarstaðir, þar sem faðirinn, sonurinn og hinn heilagi andi eru nefndir saman. Það er skírnar-formúlan

hjá Matteusi (28, 19.): „Farið og gerið allar þjóðir að mínum lærisveinum, skírandi þær í nafni föður, sonar og heilags anda”. En finnst þá í þessum orðum nokkur stafur um prenningu eða þrfeiningu? Er þar sagt, í fyrsta lagi, að þessi þrjú nefndu nöfn tákni þrjár persónur? Ekki með einu einasta orði. Er þar sagt, að þessir þrír til samans sjeu einn guð? Ekki með einum staf. Er þar sagt, að hver þeirra sje guð? Ekki með einu orði. Er þar sagt að þessir þrír nefndu eigi að tilbiðjast? Ekki með einum staf. Þegar nú að þessi ritningarstaður, hvorki gerir úr þessum þrem nefndu (nöfnum) þrjár persónur nje *eina* guði—hvað á þá þessi staður við prennningar lær-dóminn? Það er aðeins af gömlum vana, af því, að því hefir verið troðið í oss frá barnsbeini, að þessi staður eigi að tákna prennunguna, að vjer lítum þannig á hann. Gætum þess, að það stendur þar hvergi, sem hin lúterska kirkja hefir leyft sjer að fyrir skipa, að börnin skuli skírast í nafni *guðs* föður, og *guðs* sonar og *guðs* heilags anda; þar stendur aðeins: Í nafni föður og sonar og heilags anda. Og þess þegna, þá er hinir lútersku prestar taka guðfeðginin til vitnis um, að börnin sjeu skírð í nafni heilagrar prennningar, þá er það ósatt, því börnin eru aðeins skírð í nafni föður og sonar og heilags anda, ef skírnarformi ritningarinnar er haldið. Þar sem nefnt er nafn föður, sonar og heilags anda, í skírnarformúlunni, þá er það sökum þess, að þar með eru meintir hinir þrír meginstólpar hinnar kristnu trúar: faðirinn sem vor *guð*, er á að tilbiðjast, sonurinn, sem hans *sendibóði* til vor eða *tálkur*, og *andinn*, sem sá *guðs* kraftur, er vjer fyllumst af þá er vjer nálgumst

gerið allar þjóðir
nafni föður, son-
í þessum orðum
ningu? Er þar
ndu nöfn tákni
a orði. Er þar
n guð? Ekki
þeirra sje guð?
þ þessir þrír
þ einum staf.
vorki gerir úr
sónur nje *eina*
nnari, eða að
enningar lær-
vana, af því,
arnsbeini, að
að vjer lítum
stendur þar
leyft sjer að
ni *guðs* föð-
þar standur
s anda. Og
taka guð-
í nafni hei-
börnir eru
eilags anda,
sem nefnt
skírnar for-
með eru
tnu trúar:
urinn, sem
z, sem sá
nalgumst

hann, en um þrenningu stendur þar ekkert orð, og
gat ekki staðið neitt orð, því sá hlutur var þá ófund-
inn, er skírnarformúlan var samin.

Allt hið sama á við um hinn annan ritningarstað,
er til færður er, 2. Kor. 13, 13, hin svo nefnda post-
ullega blessan: „Náðin vors herra Jesú Krists,
gnðs kærleiki og sameining heilags anda veri með yð-
ur öllum”. Mjer er óskiljanlegt, að þessi staður
geti notast sem sönnun fyrir þrfeiningunni, því það er
svo langt frá, að hennar sje getið, að henni er bei-
línis *neitað* með því að hjer stendur ekki, eins og á
fyrri staðnum: faðirinn, sonurinn og andinn, heldur:
Jesús Kristur og — þá sem, honum frá skilinn — guð.
Þess vegna getur Jesús Kristur ekki verið hið sama
og guð. Ef það væri nokkur sönnun, að faðirinn,
sonurinn og andinn eru nefndir samhliða, þá yrðu
englarnir líka að vera þrenningar meðlimir, því engl-
ar eru *oftar* nefndir með föður og syni, heldur en
andinn og það í hinum hátíðlegustu særingum. Þann-
ig stendur í 1. Tím. 5, 21: „Eg særi pig fyrir aug-
liti guðs, og drottins vors Jesú Krists, og útvaldra
engla”. Hjá Lúk. 9, 26, segir Jesús: „Hver sem
skammast sín fyrir mig og mín orð, fyrir hann skal
mannsins sonur skammast sín, þá er hann kemur í
dýrð sína, og í dýrð föðursins og hinna heilögu engla”.
Hjá Mark. 13, 32, segir Jesús, að um hinn efsta
dag vita „hvorki englar á himni, nje sonurinn, og
enginn nema faðirinn einn”.

Eg þekki ekki til fleiri staðar nýja testamentinu
en þeirra tveggja, er eg hef þegar á minnst, er til-
færðir sjeu sem *beinlínis* sönnun fyrir þrenningar-lær-
dóminum, en í þess stað hafa menn verið því ákafari
að snudra upp sönnunar-staði í gamla testamentinu; en

þeim er þannig varið, að maður getur valla að sjer gert að brosa, þegar þeir eru nefndir. Með því að guð birtist Móses sem Abrahams guð og Ísaks guð og Jakobs guð, hafa menn álitð það sem sönnun fyrir þrenningar-lærdóminum. Þar sem í Serafa söngnum er svo að orði komist: „Heilagur, heilagur, heilagur er drottinn zebaot!” Þá sjá menn þar aðra sönnun; en þá ætti engu síður hið ætíð tvítekna: „drottinn, drottinn”, að vera sönnun fyrir tvenningu (tvíeiningu) en ekki þrenningu, eins og líka, á sínum tíma, var sagt innan kirkjunnar; því aldrei finnum vjer „drottinn” þrítekið. Einnig hafa menn þózt finna bendingu um þenna „leyndardóm” í orðum Jahves (Jehova) í sköpunarþókinni „látum oss gera manninn í vorri líkingu”, (1. Mó. 1, 26; það er orðtæki, sem hver ein sinn „hátign” getur við haft, án þess að verða grunuð um þríeiningu. Vilji menn hanga í þessum stað bókstaflega, hlyti hann öllu heldur að vera sönnun fyrir því, að til sjeu fleiri guðir (s. b. staði sem 1. Mó. 3. 22; 11, 7.) Einnig hafa menn skilið svo söguna um hina 3 menn, er heimsóttu Abraham í Mamra lundi og fengu kálfssteik í beina, sem væru þeir hinar þrjár persónur í guddóminum. Einn þeirra hjelt áfram að spjalla við Abraham, hinir tveir gistu hjá Lot, og það var til að frelsa þessar tvær persónur í guddóminum, að Lot bauðst til að ljá hinum lostafulla skríl tvær dætur sínar. Það er sjálfsagt, hvað kemur út af þvílíkum skíringum.

Þó að vjer þannig árangurslaust leitum að ritningarstöðum í biblíunni, er sanni þrenningarlærdóminn, þá þurfum vjer sannarlega ekki lengi að leita að þeim, sem eru honum alveg gagnstæðir. Því sú kenning, að faðirinn *einn* sje guð, er kennd svo greini-

er valla að sjer gert
að því að guð birt-
saks guð og Jak-
hunun syrir þrenn-
a söngnum er svo
heilagur er drott-
ra sönnun; en þá
„drottinn, drott-
u (tveiningu) en
m tíma, var sagt
vjer „drottinn“
vja bendingu um
(Jehova) í sköpu-
í vorri líkingu“,
n hver ein sná
erða grunuð um
stað bókstaflega,
nun fyrir því,
1. Mó. 3. 22;
guna um hina
lundi og fengu
þrjár persónur
am að spjalla
og það var til
minum, að Lot
tvær dætur
af því líkum

tum að ritn-
ingarlærdóm-
ngi að leita
ðir. Því sú
d svo greini-

lega, sem orðum verður að komið. Eg skal til færa
aðeins fá dæmi. Hjá Jóh. 17, 3, stendur: „Þetta er
hið eilífa líf að þekkja þig, hinn *einasta sanna guð*,
og þann, sem þú sendir, Jesúm Krist“. Þetta er tekið
úr hinni svo nefndu ypparsta-prestlegu bæn, og ein-
ungis sá hlutur, að Jesús *biðst fyrir*, er nægur til að
sanna, að hann er ekki guð; því guð biður ekki nokk-
urn æðri, af því sá er enginn til.

Í 1. Tim. 2, 5, stendur: „Einn er guð, og einn
er meðalgangarinn milli guðs og manna, *maðurinn*
Jesús Kristur“. Sá, er þetta ritaði, getur ekki hafa
vitað neitt um þrfeininguna.

Í fyrsta Kor, 8. 6, stendur: „Svo höfum vjer þá
einungis einn guð, föðurinn, af hverjum að eru allir
hlutir og vjer í honum, og einn drottinn, Jesú Krist,
fyrir hvern að eru allir hlutir og vjer fyrir hann“. *Hjer* má sjá hina glöggustu línu dregna millum hins
eina guðs og Krists.

Í Efes. 4, 5—6 stendur: „Einn drottinn, ein trú
ein skír, einn guð og allra faðir, sem er yfir öllum,
um allt og í yður öllum“. Hvað getur postulinn
Páll meint með því að skilja vorn „drottinn“ (Jesú
Krist) frá hinum eina guði, allra föður, annað en
það, að guð sje æðri Jesú, eða, með öðrum orðum
að Jesús sje ekki hið sama og guð, ekki neinn annar.
líður í guðdóminum.

Að *guðdómur Jesú Krists sje ekki kenndur í*
nýa testamentinu, heldur að sá lærdómur sje smátt og
smátt upp kominn innan kirkjunnar fyrir samslenging
við heiðingja grublanir, skal eg reyna að sanna í tveim
eftirfylgjandi ritgerðum.

Nú ætla eg að víkja að hinni svokölluðu þriðju
persónu í guðdóminum, hinum heilaga anda. Það sjezt

glögggt af orðatiltækjum í nýja testamentinu, sem höfð eru um heilagann anda, að hann er ekki skoðaður sem persóna, þó hann sumstaðar sje gerður að persónu, það er að segja lýst með *persónulegri mynd*. Það er talað um, að heilagur andi skuli *úthellast, gefast* í fullum mæli, að vjer skulum *skírast* með honum, *tyllast* af honum. Þessi orðatiltæki verða eigi höfð um neina persónu (Matt. 3. 11; P. G. 10, 44 o. fl.). Jafnframt huggara eða talsmanns hugmyndinni, þar sem kraftur andans er gerður að persónu, finnum vjer andann táknaðann sem dúfu, smirzli, dög, brunni, veðgrip, (pant) band, guðs fingur-orðatiltæki, sem óhafanda væru, ef höfundurinn skoðaði hinn heilaga anda sem þriðju persónu í guðdóminnm.

Þá er postulinn Páll kom til Efesus, fann hann þar nokkra kristna menn, og spurði, hvert þeir hefðu meðtekið heilagann anda, er þeir tóku trú; en þeir svörðu: „Vjer höfum ekki einu sinni heyrt að heil. andi væri til”. P. G. 19. 2. En væri heil. andi eitt með föður og syni og *sjálfur* guð; og væri það nauðsynlegt skilyrði fyrir sáluhjálpi þessara manna, að þeir vissu þenna leyndardóm, eins og tekið er fram trúarjátning Athanasiasar, þá væri það undarlegt, að þessir kristnu menn skyldu eigi hafa heyrt þann hlut nefndan. Af þessu ályktum vjer, að kenningin um þrfeininguna hafi eigi verið kunn á dögum postulanna. Nef, heilagur andi var boðaður sem kraftur guðs, guðs andi á sama hátt, eins og vjer tölum um anda mannsins. Guðs andi er guð sjálfur allt að einu eins og andi mannsins er maðurinn sjálfur. Hann er ekki fremur nein sjerstök persóna heldur en andi mannsins er sjerstök persóna. Vjer sjáum líka í 2. Kor. 6, 6 að „heilagur andi” er nefndur innan um aðra óper-

ar,
indó
*)

ntinu, sem höfð
ki skoðaður sem
ður að persónu,
ri mynd. Það
úthellast, gefust
st með honum,
ða eigi höfð um
10, 44 o. fl.).
gmyndinni, þar
u, finnum vjer
dugg, brunn,
eki, sem óhaf-
heilaga anda

fann hann þar
ir hefðu með-
en þeir svör-
að heil. andi
andi eitt með
að naðsyn-
nna, að þeir
fram trúar-
egt, að þessir
hlut nefnd-
a um þrfein-
postulanna.
raftur guðs,
n um anda
að einu eins
ann er ekki
andi mansins
Kor. 6, 6
aðra óper-

sónulega krafta, t. d. hreint lífferni, þekking, lang-
lundargeð o. s. frv., og í þriðju grein trúarjótning-
arinnar er heil. andi settur samhliða við heilaga, al-
mennilega kirkju, syndanna fyrirgefningu, holdsins
upprisnu og eilíft líf—allt saman ópersónulega hluti.
Það var og fyrst á kirkjupinginu í Konstantínópel
381, að það varð lögboðin trúargrein, að hinn heil.
andi væri persóna samrar veru og faðirinn og sonur-
inn, og skyldi tilbiðjast eins og þeir, það er fyrst
eftir að kirkjan hefir staðið næstum 400 ár. Fyrir
þann tíma vissi kirkjan almennt ekkert um þenna
lærdóm, sem eigi er undarlegt, með því að hvorki
guðspjallamennirnir nje postularnir, nje heldur, munn-
mæli höfðu neitt um hann að segja. Menn skoðuðu
heilagann anda sem guddómlegan kraft, er verkaði
heilagt líf hið innra með mannum. Jafnvel Lactant-
ius kirkjufaðir, hinn kristni Cicero, eins og hann var
nefndur, sem skrifað hefir hina fyrstu vestlenzku trúar-
fræði (dogmatík) hafði enga aðra skoðun á andanum
en þessa. Hann dó 338. Í trúarfræði hans finnst ekki
orðið þrfeining heldur aðeins tvífeining, með því að
menn um þær mundir höfðu eigi komið lengra en svo,
að gera Krist að guði. Hann segir: „Faðirinn og
sonurinn eru einn einasti guð; því bæði er hver um
sig eins og þeir tveir, og þeir tveir sem einn. Þar
sem að skynsemi og vili annars er í hinum, eða
öllu heldur er hið sama í báðum, þá má með öllum
rjetti kalla hinn *eina guð tvennan*“.*

Þar á móti bryddi snemma á því innan kirkjunn-
ar, að ýmsir menn, er vildu reyna að samþýða krist-
indóminn sínum heiðinglegu skoðunum, gerðu andann

*) Tekið eptir bók Rydbergs.

að persónu og ljettu hann eiga sæti í guðdómlegri þrenningu, sem þeir að dæmi hins gríska heiðingja, Platós, bjuggu til án þess að kenna neina þrenningu. Justinus Martyr (†166) var einn hinn fyrsti, sem bvrjaði á þessu, og hann hafði líka áður verið heiðinn spekingur. Hann hugsaði sjer heil. anda sem *skap-ada*, englum skylda veru. Origenes (†254) gerði andann og að persónu, og gaf honum sæti ofar öllum englaheimi, en var fjærri því að hugsa sjer hann sem guð. Hann skoðaði heldur ekki soninn sem guð. Hann segir: „Eins og guðs sonur og hinn heilagi andi eru óviðjafnalega hafðir yfir allt annað, jafnvel yfir efstu stig anda heimsins, jafnmikið, já, enn meir er faðirinn hafinn yfir soninn sjálfan“.* (Ath. við Jóh.). Sá fyrsti sem hefir innleitt í trúarfræðina orðið „þrenning“, var meðal hinna grísku fedra Theophilus frá Antíokíu, meðal hinna latnesku Tertullianus, (†220); en samt var langt fjærri hinum síðar nefnda, að skoða þetta mál á sama hátt og trúarjátning Athanasíusar. Hann kenndi, að sonurinn hefði ekki verið til frá eilífd, heldur að hann væri til orðinn í *úmanum* sem vera. Þannig segir hann í riti sínu móti Hermogenesi: „Jafnvel þó guð hafi ætíð verið guð, hefir hann samt ekki ætíð verið faðir og dómari. Sú var tíðin, að hvorki var til sonur nje syndarar, sonurinn, sem al-einn gerir guð að föður, syndarar, sem einir gera guð að dómara“. Sú kenning, að sonurinn væri undirgefin vera, óæðri vera en faðirinn var drottandi á fyrstu öldum kristnihnar. Af því er ljóst, að þá vissu menn ekki neitt um neina þrenningu samkvæmt trúarjátning Athanasíusar.

*) Tekið eftir bók Rydbergs.

i í guðdómlegri
ríska heiðingja,
neina *prleiningu*.
fyrsti, sem bvrj-
r verið heiðinn
anda sem *skap-*
(254) gerði and-
sæti ofar öllum
sjer hann sem
inn sem guð.
g hinn heilagi
annað, jafnvel
á, enn meir er
Ath. við Jóh.).
na orðið „pr-
Theophilus frá
ianus, (+220);
fnda, að skoða
Athanasiusar.
til frá eilífð,
um sem vera.
Hermogenesi:
fir hann samt
var tíðin, að
inn, sem al-
einir gera
nn væri und-
drottandi á
að þá vissu
væmt trúar-

Hinn lærði Huet, sem þó trúir á preningarlær-
dóminn, má til með áta, að svo seint sem á dögum
Basiliusar (á miðri 4. öld) jafnvel enn seinna, dirfist
ekki hin katólska kirkja opinberlega að kannast við
guðdóm andans. Kirkjufaðirinn, Basilius hinn mikli
getur þess, að hinir gömlu feður þögrðu fram af sjer
spurninguna um andann og að þeir, sem á hans dögum
játuðu guðdóm hans, voru dæmdir fyrir innleiðslu nýrra
trúargreina í þessum efnum.

Ef vjer nú gætum að orðalagi nýa testamentisins,
hvernig að þeir sem þar tala og starfa, koma fram
gagnvart Kristi og gagnvart guði sínum, mun það
verða ljóst, að hvorki Gyðingar, postular, nje hinir
fyrstu kristnu menn höfðu neina hugmynd um prlein-
ingu eða preningu; t. d. Páll. Hann byrjaði á því,
eins og vjer vitum, að ofsækja þá kristnu, af því hann
hjelt að Jesús væri svikari. Svo snerist hann allt í
einu til kristni. Hefði hann þá heyrt eða vitað nokk-
uð um, að þessi Jesús væri allur hinn sami og Jahve,
guð Gyðinga, þá hefði hann ugglauast ekki leitt hjá
sjer að prjedika þetta aftur og aftur. og samt gerir
hann það aldrei, samt virðist honum guðlast að vilja
kannast við nokkurn annan guð en föðurinn, og samt
gerir hann ætíð hinn mesta mun á guði og Jesú. „Eg
beygi knje fyrir föður drottins vors Jesú Krists”.
Blessaður veri guð, faðir drottins vors”. „Hugsíð til
mín í bænum yðrum, að guð drottins vors Jesú Krists,
dýrðarinnar faðir, megí gefa yður vizku anda”. Þetta
allt eru orð Páls, svo vjer sjáum hvern hann til bað,
nl. hinn eina guð, föður sinn og Jesú, en alls ekki
Jesú sjálfan í þeirri meiningu að hann væri sama og
guð, hið sama og faðirinn. Í brjefum Páls eru margar
lofgerðir til guðs n ætíð um hina einu persónu, guð

föður, en aldrei um neinn þræinann guð. Í nýja testam. eru um 28 lofgerðir til guðs; í þeim hefðum vjer mátt búast við að heyra þrenningarinnar getið, ef hún hefði til verið. Hún finnst ekki á einum einasta stað. Það finnst hin hlýlegustu þakklætis, kærleika og lotningar orð stíluð til Jesú sem vors frelsara sem merjanda höggormsins, á jörðu komins, en ekki eitt einasta, er gefi í skyn, að hann sje hið sama og guð almáttugur. Sjálfur Jesús tilbiður föðurinn, en aldrei sjálfan sig, sem hann þó hefði átt að gera og kenna, ef hann var allur eitt og guð í þeim skilningi, að hann væri hin önnur persóna í guðdóminum. Orðtak postulanna var þetta! „Gefið ætíð þakkerðir guði föður fyrir Jesú Krist.

Og hvernig hegðuðu postularnir sjer við Jesú? Menn segja sum sje, að Jesús bæði með orðum sínum lífverni sínu og kraftaverkum hafi berlega sannað, að hann væri guð; eftir því hefðu lærissveinarnir átt að hafa skilið það, fyrst það var svo ljóst. Setjum nú að lærissveitarnir hefðu álitíð hann að vera þann óendanlega Jahve sjálfan, þeirra feðra guð, er þeir frá barnæsku voru vanir að tilbiðja með skjálíandi lotningu, stiginn til þeirra á jörð niður. Mundu þeir hafa getað umgengist hann svo frjálsslega og þeir gjörðu? Mundi Þjetur hafa þorað að átelja og ávíta hann? Júdas að svíkja hann? Allir að yfirgefa hann? Ómögulegt, fullkomlega ómögulegt. En hluturinn var, að þeir höfðu enga hugmynd um þrenningu, nje guðdóm Jesú; hún gat ekki rúmast í heila Gyðinga, sem höfðu svo óbifandi trú á hinum óendanlega guði sínum; það hefði verið afturhvarf til heiðni. Ef Jesús hefði sagt eitt einasta orð í þá átt, að hann væri sama og Jahve, hve feginsamlega mundu eigi Gyðingar hafa hent það og

ð. Í nýja testam.
hefðum vjer mátt
etið, ef hún hefði
nasta stað. Það
ilka og lotningar
merjanda högg-
einasta, er gefi
guð almáttugur.
drei sjálfan sig,
na, ef hann var
hann væri hin
postulanna var
ði fúður fyrir

sjer við Jesú?
ð orðum sínum
ega sannað, að
rnir átt að hafa
um nú að læri-
nn óendanlega
frá barnæsku
ningu, stiginn
fa getað um-
ðu? Mundi
? Júdas að
Ómögulegt,
var, að þeir
guðdóm Jesú;
m höfðu svo
am; það hefði
fði sagt eitt
g Jahve, hve
nent það og

notað, þá er þeir leituðu falsvitna á móti honum, en
þeir gátu það ekki, því hann hafði aldrei sagt neitt þess-
hátar. Ypparsti presturinn reif klæði sín af skelfingu
yfir því, að hann vildi gefa sig út fyrir hinn eftir vænta
Messias, en ekki fyrir það, að hann segðist vera guð.
Og seinna, þegar Gyðingar ofsóttu kristna menn—já,
þá höfðu þeir ótal ákærur á hendur þeim: að þeir
hefðu talað háðsmánleg orð gegn musterinu í Jerús-
em og lögmalinu, að þeir vilðu kollvarpa trú feðra
sinna, að þeir vildi fylgja þeim sem drottni, er liðið
hefði óbótamanns dauða á krossinum, o. s. frv., en aldr-
ei gáfu þeir þeim að sök, að þeir tilbæðu Jesús eins
og guð, eða boðuðn hann sem guð. Ef þeir nú með
sönnu hefðu getað hafið þá sök á hendur þeim kristnu,
að þeir kenndu það, að sá Jesús af Nazaret sem Gyð-
ingar höfðu krossfest, væri Abrahams, Ísaks og Jakobs
guð, gætum vjer ímyndað oss hvíllik ósköp þá hefðu far-
ið út undir Gyðinga; enginn hlutur hefði eins getað
æzt þá gegn hinni nýu trú. En vjer finnum ekkert
af þessu af þeirri einföldu ástæðu, að kenningin um
þröfninguna eða þrenninguna var með öllu ókunn hin-
um fyrstu kristnu mönnum.

En hvernig vísur því þá við, að þessi kenning hefir
fengið inngöngu í kirkjuna. Það er auðvelt að sjá,
ef maður gætir að sögunni. Heiðingjar, og það vel
menntaðir heiðingjar, streymdu inn í kirkjuna, vegna
þess að gleðiboðskapurinn fullnægði hinum dýpstu lön-
gunum þeirra, og gaf þeim svar uppá það, er þeir innst
í hjarta sínu höfðu eftir þráð. Margar djúpar, andrík-
ar hugsanir um leyndardóma guðdómsins höfðu sprött-
ið upp hjá heiðingjum, og þessa þrá og þessa æfingu
trúarlegum grúfunum fluttu þeir með sjer inn í
kristnuna. Hinn eini, óbreytanlegi guð Gyðinga þótti

þeim kaldur vera; þeir tóku til að riða um hann net af gruslunum. Drá eftir því leyndardóms-fulla og undarlega gekk eins og landfarsótt um þær manndir. Deir fundu ýmsa óljósa staði í gamla testamentinu, sem þeir þýddu sem spádóma eða grun um þá þrenningu (ekki þrenningu) sem Plato, heimaspekingur þeirra, hafði þegar fundið. Deir stóðu á því, að skilningur þeirra á guddóminum sem þrenningu væri æðri og fullkomnari en eining Gyðinganna. Það lá í anda þeirra tíma að styðja og fullkomna þessa hugsun, sem þá fór æ lengra og lengra, þar til að hún eftir nærri 400 ára streytnu fuligerðist og festist sem kenning um þrenninguna. Eins og allir nýir lærdómar, sem hafa átt mjög örðugt uppdráttar, varð þessi nýa lærdómsgrein óskabarn kirkjunnar. Deir vörðu og vernduðu hana með því að hóta ævaranda helvítis þislum hverjum þeim, er ekki vildi trúa henni. Með valdbóði komst hún inn í kirkjuna, með ógnun um helvítis kvalir var henni við haldið, þar til að hún var orðin svo að vana, svo inn fljettuð í kirkjureglur, (Liturgi) sálmabók, hátíðisdaga, að svo sýndist sem hún hlyti að verða óbifanleg um aldur og æfi. Og samt hafa allan þenna tíma verið hugsandi menn, sem hafa fastlega mælt í nóti, og heimtað aftur hina upprunalegu kenningu kirtindómsins um hinn einna þad og þaun sem hann sendi Jesú Krist—í fyrstunni heilar þjóðir, eins og feður vorir, Gautarnir, en þeir voru afínáðir, eða þeim var snúið með eldi og stáli; því næst, einstakir framúrskarandi, hugdjarfir menn, en þeir voru annað hvort brenndir eða hálshöggvnr, og minning þeirra brennimerkt fyrir komanda kynslóð.

Þannig hefir kirkjan varið og verndað heiðindóm sinn, þrenninguna. Menn þora ekki nú að brenna eða

riða um hann net
ardóms-fulla og und-
um þær minndir.
gamla testamentinu,
grun um þá prenn-
inspekingur þeirra,
því, að skilningur
væri æðri og full-
að lá í anda þeirra
hugsun, sem þá fór
eftir nærri 400 ára
enning um þrlein-
nar, sem hafa átt
nýja lærdómsgrein
og vernduðu hana
þíslum hverjum
d valdbóði komst
elvtís kvalir var
rðin svo að vana,
ri) sálmabók, há-
ti að verða óbif-
afa allan þenna
fastlega mælt í
legu kenningu
þaun sem hann
þjóðir, eins og
náðir, eða þeim
nstakir framúr-
eru annað hvort
þeirra brenni-

lað heiðindóm
að brenna eða

hálshöggva þá, sem vilja trúa einum guði og boða
einn guð í stað þriggja; en samt hefir kirkjunni tek-
ið að berja þessa trúargrein svo fast inn í gamla menn
sem unga og sveipa hana þvílíkum lotningar ljóma, að
eg þekki marga, sem ekki þora að sleppa henni, jafn-
vel þótt þeir megi þúsundsinnu til með að játa með
sjálfum sjer, að mótmælandinn hafi í raun og veru rjett
fyrir sjer, og þá í rauninni iangi til að trúa á einn
guð og son hans, sendan til vor. Í þinni skandinav-
isku, lútersku kirkju hefir prennningar lærdómurinn
efsta sætið. Í hverri kollektu, sem lesin er á sunnu-
dögum, er hinum þrleina guði slegið föstum. Þrenn-
ingar-lærdóms sýran gengur gegnum alla sálma vora,
allt ríttal vort. Einn sunnudagur, prennningar-hátíð-
in, er helgaður minningu hennar, og menn reikna
svo og svo marga sunnudaga fyrir eða eftir Trinitat-
is. Það er því enginn hæðarleikur að þoka henni,
hversu góð rök sem til eru færð, einkum meðal Skand-
inava (Norðurlanda-búa) sem hingaðtil hafa staðið
eins og ónnyndug börn undir stjórna-valdi presta
sinna, án þess að þora að lesa, hugsa eða tala sjálfstætt.
Þeirra trúarbrögð eru að mörgu leiti fremur ötti fyrir
heivfti en elska til guðs.

En sje prennningar-lærdómurinn ekki kristindómur,
ekki sannleiki, hvað kemur þá til, að svo margir hafa
trúað og trúu honum enn? Þannig spyrja margir.
Hvað ætti maður að segja um siðabót Lúters, ef
sannleikurinn væri ætíð meirihluta megin? Hann stóð
hjer um bil einn uppi, er hann hóf hriðina gegn páfa-
dóminum. Sú var tíðin, að allur heimur trúði því
að jörðin væri flöt en ekki hnöttótt. Öttum vjer að
ráða af því, að jörðin sje í raun og veru flöt? Allur
nyfundinn sannleiki verður að ryðja sjer braut frá

minnihlutanum, þar til hann verður viðurkenndur. Og hve margur sannleiki hefir ekki orðið fyrir því, að vera barinn niður, brotinn niður, þar til ekkert lífsmark sýndist með honum. En svo raknar hann við aftur, og gerir nýja tilraun til að komast að raun um, hvert hans tími sje nú ekki kominn, eins og hinn gamli sannleikur um hinn ódeililega guð hefir gert.

Eg held, þar að auki, að enginn sje með þrenningar-lærdóminum af öllu hjarta. Menn geta af hjarta elskað guð, fúður, og Jesú sem guð, og heil. anda sem guð, en menn eru ekki elskir að þeirri hugmynd eður trú, að þessir þrír sjeu eitt. Í reyndinni verður þrfeiningar-trúin á þá leið, að menn í raun og veru trúa á þrjá guði, eður þrennskonar opinberanir af hin-um sama guði—sem hvort um sig hefir verið dæmt sem villulærdómur bæði af trúarskjali (symbólum) Athanasíusar og kirkjupingunum.

Eg skal geta þess, sem kirkjusögu-ritarinn, Neander, segir um þrenningar-lærdóminn. „Þrenningar-lærdómurinn á ekki heima í grundvallar atriðum kristinnar trúar, sem er ljóst af því, að hann er hvergi berlega kenndur á einum einasta stað í nýja testamentinu, því sá eini staður, þar sem það er gert, í setningunni um þá þrjá, er vitna (1. Jóh. 5, 7) er vafalaust falsður“*.

*) Trúar og kirkjusaga 1. bl. 984—85.

HVAÐ KENNIR NÝA TESTAMENTIÐ UM KRISTN?

II.

Að svara þessari spurningu mætti virðast auðvelt fyrir alla, sem nokkuð eru kunnugir nýa testamentinu. En samt er það engan veginn svo auðvelt. Menn geta lesið og lesið með svo mörgu móti, og það er enginn af oss, ef til vill, fær um að lesa það, sem vjer erum vanir að kalla hina „heilögu ritningu“ alveg hlutdrægnislaust. Það kemur af því, að allir þeir, sem uppaldir eru innan vebanda einhvers kirkjufjelags, og þar með í ákveðinni trúarjátningu, og sem bæði heima, á skólunum, í konfirmatióninni og í þrjökunum hafa verið uppfræddir í ýmsum grundvallar-setningum sem væru þær hið eina rjetta, og sem hafa fengið sannanir fyrir þessum trúarsetningum út úr hinni „heil. ritningu“—allir þessir lesa biblíuna, án þess þeir sjálfir viti, með þessum játningar-gleraugum, er þeir hafa verið vandir á. Þannig kemur það til, að sá katólski finnur, að trúarlærdómar hans kirkju sjeu kenndir í heil. ritningu, sá lúterski finnur sínar og hinn reformeraði sínar o. s. frv. Það er merkilegt, hvernig það atvik, að vjer fyrir fram vitum, hvað vjer eigum að finna í biblíunni, kemur oss til að lesa hana í hugsunarleysi. Útskýringar bækur hvers fjelags finna jafnan út hver sitt eigið, og snúa og tegja og toga ritningarstaðina pangað til að þeirra kredda verður ofan á. Í stað þess að láta biblíuna krítisera og dæma játningarritin, láta menn játningarritin krítisera og dæma biblíuna. Þó að hin-

*) Að mestu tekið eftir Ryðeberg „Bibulus læra om Kristus“.

ir „rjetttrúðu“ standi á því, að biblían ein skuli vera leiðarvísir, gera þeir samt óajálfrátt, hver um sig, sína játningu að leiðarvísir til að lesa hana. Meira að segja, eg held það sjeu margir, sem byrja biblíulestur sinn með þeirri bæn, að þeir megi styrkjast í *sínum* barnalæðómi, varðveitast frá öllum villukennendum (og þar með eiga þeir við alla þá, sem kenna eitthvað annað, en þeir hafa verið vandir við að heyra) í stað þess að þeir ættu að hafa djörfung til að biðja um, að þeir mættu fá að sjá *samtök* kann, jafnvel þó hann gengi þvert á móti kenningum þess kirkjufjells, er þeir til heyra.

Í þessari rannsókn er það ásetningur minn, að leggja til hliðar öll játningarrit, forsetningar og forðóma, er að erðum hafa gengið, og sýna hreint og beint, hvað nýa testamentið kennir um Krist, hvort sem það kemur heim eða ekki við það, er vjer sem börn höfum lært utan að.

Aðalkjarni þess, er Jesús sagði um sjálfan sig var það, að hann væri Messías, Gyðinganna fyrirheitni og þráði Messías. Hann kallar ekki sjálfan sig þessu nafni, hann kallar sig oftast „mannsins son“, en hann hefir aldrei á móti því, þá er aðrir kalla hann Messías. Hann játar, að hann sje það. Hvað meintu þá Gyðingar með þessu orði Messías? Þetta verður fyrsta og helzta spurningin. Vjer sjáum að þetta var töfra orðið, sem leiddi hans lærisveina til hans. Andrjes segir (samkvæmt Jóh. 1. 41.) við Símon bróður sinn: „Vjer höfum fundið Messías“ og Símon fylgdi honum óðara. Hvað meintu þá Andrjes og Símon með Messías? Og þegar Símon seinna vitnar: „Þú ert Kristur“ (grískt orð er merkir sama og Messías) sonur hins lifanda guðs, eða þegar Nat-

ad biblían ein skuli
jálfrátt, hver um sig,
lesa hana. Meira
gir, sem byrja bibl-
eir megi styrkjast í
rá öllum villukenn-
alla þá, sem kenna
randir við að heyra)
jörfung til að biðja
kann, jafnvel þó
um þess kirkjufjel-

etningur minn, að
rsetningar og for-
g sýna hreint og
um Krist, hvort
það, er vjer sem

i um sjálfan sig
yðinganna fyrir-
llar ekki sjálfan
„mannsins son”,

er aðrir kalla
je það. Hvað
Messías? Þetta

Vjer sjáum að
s lærisveina til
l. 41.) við Sí-
ð Messías” og
meintu þá And-
r Símon seinna
merkir sama
a þegar Nat-

anael fara þessi orð af munni: „Rabbi, þú er-
sonur Guðs og konungur Ísraels”—hvað meintu þess-
ir menn með orðinu: „guðs son”? Með öðrum orð-
um, hvað var kennt í samkundunum, þar sem Símon
og Andrjes og Nathanael voru vanir að koma, við-
víkjandi Messías? Og enn fremur: Vjer vitum, að
postulinn Páll var skriftlærður, að hinn lærði Gamal-
fel hafði kennt honum. Í öllu orðalagi hans og
hugsunarhætti, eins og það lýsir sjer í brjefum hans,
kemur fram hin æðri menntan hans og háskólamál
Gyðinga. Þess vegna er oss mjög áriðandi að vita,
hvernig þar var kennt, sem Páll var menntaður, um
Krist, hvaða líkingar, orðalag og orðtök æðri skólar
Gyðinga höfðu um þetta efni, og þá um leið svara
þeirri spurningu: hver hugmynd Gyðinga var um Messías
á Jesú dögum bæði í alþýðuskólum og æðri skólum
Það hlýtur að verða sem forgarður til kenningar
nýa testamentisins um Krist. Seinna hljótum vjer
þá að spyrja: Var Jesús *samþykkur* Gyðingum í
þessari hugmynd þeirra um hann, eða hefir hann á
nokkurn hátt mótnælt eða lagað hana?

Hinir eldri spámenn, fyrir herleiðinguna til
Babylon og á hennar dögum, eins og líka þeir
yngri, sem lifðu eftir herleiðinguna fram á fjórðu
öld eftir Krist, láta allir þá von í ljósi, að Gyðinga-
þjóðin í sinni niðurlægingu skuli upp hefjast til að
verða hin dýrðlegasta og voldugasta af öllum þjóð-
um jarðarinnar. Verkfærið, sem guð hefir ætlað til
þessa verks, á að vera höfðingi af húsi Davíðs kon-
ungs. Hann á að safna til sín þjóðinni, sigra alla
hennar óvini og grundvalla allsherjar stólkonungsríki,
þar sem Gyðingar og heiðingar skyldu sameiginlega
til biðja nafn Jahves. Spámennirnir tilgreina ekki

nákvæmlega um *timann*, hvenær þessi sigurhetja eigi að birtast, eða um *nafnið*, er hann eigi að bera. Nafnið Messías (á grísku Kristos) var seinna valið, vegna þess að „hinn smurði“ sýndist eiga bezt við þann, er í sinni persónu átti að sameina konungs, ypparsta prests og spámanns embætti. Út af þessari hugmynd, er vjer getum kallað þá *pólitísku*, spratt önnur, er vjer getum nefnt þá *siðalegu* eða *epísku* en sú hugmynd var ekki til á dögum spámannanna og bregður fyrst fyrir um 160 árum fyrir Krists daga í bók þeirri, er kallast Daniels bók, en sem víst öllum nýari guðfræðingum kemur saman um að eigna ekki Daniel, heldur einhverjum höfund, er lifað hafi á dögum Antiokusar Epifanes. Bókin ber með sjer augljós merki persneskra áhrifa.

Vjer sjáum, að Gyðingar eftir heimkomuna úr Babýlonar herleiðingunni höfðu ekki einungis tekið upp margar trúarlegar hugmyndir, heldur fengið allt aðra heimsskoðun, sem er alveg óþekkt í elztu ritum þeirra, fyrstu bókum gamla testamentisins. Eftir þeim er Jahve einvaldur yfir jörðunni, sem ekkert stendur við; þar sem að rit þau, er skráð eru eftir herleiðinguna til Babýlon, gera heiminn að eins konar glímuvelli, þar sem að hann, hið góða, fæst við hið illa, þ. e. Satan og alla hans englar Þess vegna er og í nýja testamentinu Satan kallaður: „höfðingi þessa heims“ (Jóh. 16, 4; 2. Kor. 4, 4). Þessi tvískiftingur, sem varð æ meiri og meiri, eftir því sem synda meðvitundin magnaðist, varð óviðráðanlegur, og gat ekki sámpýðst við hugmyndir Gyðinga um hinn eina, almáttuga guð, nema því að eins að út frá því væri gengið sem vísu, að þessi glíma gæti ekki orðið ævarandi, að kærleiki og máttur Jahves

Þessi sigurhetja eigi hann eigi að bera. (os) var seinna valið, sýndist eiga best við að sameina konungs, ætti. Út af þessari þá *pólitisku*, spratt *síðalegu* eða *episkru* lögum spámannanna m fyrir Krists daga, en sem víst öllum um að eigna ekki li, er lifað hafi á skin ber með sjer

ir heimkomuna úr einungis tekið upp ur fengið allt aðra tkt í elztu ritum mentisins. Eftir þunni, sem ekkert er skráð eru eftir heiminn að eins a, hið góða, fæst ans englar Þess kallaður: „höfð- (Kor. 4, 4). Þessi meiri, eftir því rð óviðráðanleg- myndir Gyðinga því að eins að þessi glíma gæti máttur Jahves

hlyti að lyktum að verða ofan á og leysa mannkynið úr fjötrum syndariunar. En hverjum hafði nú Jahve ætlað þetta mikla þrekvirki? Hafði hann ekki lofað sinni eigin þjóð frelsun fyrir ættkvist af Davíðs kynstofni? Hlaut þá ekki hinn eftirvænti Messías, hinn pólitiski frelsari, einnig að vera hiun sami og sá, er átti að frelsa þá frá hinum illu öndum og tortýna þeim, hann, er leysa skyldi syndafjötur mannkynsins? Dannig komst þá hugmyndin um Messías einu feti fram, og þar að kom, að hugmyndin um *heimsfrelsa* útbúinn yfirnáttúrlegum mætti, rann saman við hugmyndina um pólitiska þjóðhetju. Dannig hafði Messíasar hugmyndin náð sínu öðru stigi, en það var ekki þar með búið. Sú hugsun lá edlilega nærri, hvort eigi væri líklegt, að sá, er guð vildi útbúa með þálfiskum yfirjarðneskum mætti, væri meira en tómur dauðlegur maður. Var hann ekki öllu fremur engill, sá drottins ergill, er svo oft var áminnt í hinum gömlu, helgu bókum þeirra? En hvernig gat hann þá um leið verið sæði Davíðs og sonur nokkurrar konu? Hjer var mótsögn, sem Gyðingar voru ráðalausir með; því sú kenning, að sálin hafi áður verið til, og stígið niður í líkamann, þegar tími var til þess kominn, var þá enn ókunn meðal Gyðinga. Það var kynningin við hina grísku heimspeki og áhrif hennar, sem fyrst gat leyst úr þessari mótsögn, og komið Messíasar hugmyndinni inn á sitt þriðja stig. Heimspekiskólar Gyðinganna í Alexandríu í Egyptalandi hafa mest og best út fært þessa Messíasar hugmynd. Vjer getum sjeð, hversu mikil áhrif Grikkir höfðu á Gyðinga, ekki einungis af ritum þeirra, t. d. Spekinnar bók, þar sem vjer finnum málsgreinir eftir Plató og Pýpágoros innan um biblíumál, heldur einn-

ig af því, að við sjálft lá, að þessi áhrif mundu gjör-
eyða þjóðerni Gyðinga í Palestínu, svo að Makka-
bea upptótið reis út af því. Margur Gyðingur
skildi ekki sitt eigið mál, hebreskuna, heldur varð
að lesa rit sín á grískri þýðingu. Hinn gríski spek-
ingur, Plató, hafði komið upp með þá skoðun, að
fæðingín sje eigi fremur upphaf mannsins, en dauð-
inn endir hans. Andi hans hefir verið til fyrir fæð-
inguna, eins og að hann skal eilíflega vera til eftir
dauðann, þ. e. með öðrum orðum: kenningin um
preexistensiu eður fortilveru. Þessa hugsun gripu
spekingar Gyðinga feginsamlega. Þessi hugsun hlaut
einhmitt að samþýðast þeim háu hugmyndum, er
þeir höfðu um manninn sem fnynd guðs. Vjer sjáum
glöggt af ritum lærðra Gyðinga, Rabbínanna, að þeir
kenndu þenna lærðóm. Það færðist eins og nýtt líf í
Messíasar hugmyndina við þessa hugsun. Þó Messías
væri enn ekki fæddur á jörðu, þá lifði hann samt
þessi frelsari er spámennirnir höfðu boðað. Hann
lifir og hefir frá sköpunarinnar upphafi lifað meðvit-
undar lífi í föðurörmmum guðs. Hann er mynd hinnar
skapandi hugsunar guðs, og hlýtur því sem fnynd guðs,
að vera fullkominn. Það er líking hans, er mannkyn-
ið á að leitast við að ná, til þess að gera að sann-
nefni það nafn, sem mönnum er gefið, en sem eink-
um og sjer í lagi til heyrir honum, þ. e. nafnið „guðs-
sonur“. Og þar eð hver vera eða hugmynd er skoð-
uð eins og hlekkur úr samhangandi keðju, þannig
að hver eftirfarandi hlekkur er eins og sprottinn út
af öllum þeim, er undan hafa farið, þá varð Messías,
sem hinn fyrst skapaði af öllum verum, skoðaður sem
sá fyrir hvörn og til hvers allt annað var skapað.
Á þenna hátt verður og að skilja orðatiltæki lærðra

si áhrif mundu gjör-
nu, svo að Makka-
Margur Gyðingur
skuna, heldur varð
Hinn grfski spek-
neð þá skoðun, að
mannsins, en dauð-
verið til fyrir fæð-
flega vera til eftir
um: kenningin um
essa hugsun gripu
Dessi hugsun hlaut
hugmyndum, er
guðs. Vjer sjáum
abbínanna, að þeir
eins og nýtt líf í
sun. Þó Messías
lífði hann samt
að boðað. Hann
afi lífað meðvit-
er mynd hinnar
sem fnynd guðs,
ns, er mannkyn-
að gera að sann-
ið, en sem eink-
e. nafnið „guðs
gmynd er skoð-
i keðju, þannig
og sprottinn út
á varð Messías,
skoðaður sem
að var skapað.
atiltæki lærðra

Gyðinga, að hann sje „renna ljóssins” og „miðill sköp-
unarinnar”. Sú röð, er hugsanirnar eða hugmynd-
irnar hafa út gengið í frá hinum skapanda anda guðs,
er engu að síður allt önnur en sú röð, er þær fylgja
þá er þær stíga niður í hinn jarðneska heim. Ef svo
hefði verið, þá hefði Messías og hlotið að verða sá
fyrsti maður á jörðunni. En því fer fjærri. Dvert
á móti er hann sá seinasti allra, er íklæðist holdi; því
eftir hans komu, hjeldu þeir, liggur fyrir uppvakn-
ing dauðra og hinn efsti dómur. Dess vegna kalla
margir rabbinar Messías hinn „síðasta mann”, hinn ann-
an Adam”, og í mótsetningu við hinn fyrsta, hinn
jarðneska Adam, fyrir hvern að syndin og dauðinn
hafa komið inn í heiminn, kallast Messías hinn hinn-
eski Adam”. Dessi orðatiltæki koma, eins og vjer
vitum, aftur fram í Korintu brjefinu.

Í nýja testamentinu finnum vjer aftur öll þessi
stig í viðgangi hugmyndarinnar um Messías:

1. Þjóðfrelsarann.

2. Heims endurlausnarann.

3. Hugsjónar eða fyrirmyndar nanninn, byrjun sköp-
unarinnar og endir sögunnar; því þessi stig geta öll
samrýmt, og þau áttu sjer öll stað á Jesú dögum
innan Gyðinga fjelaganna samsvarandi mentunarásig-
komulagi hvers um sig. Þar sem að vjer getum sjeð
eins og í spegli, í hinum þrem fyrri guðspjöllum,
Messíasar hugmyndina eins og hún var hjá öllum
porranum, og eins og hún var fram sett í sam-
kundunum eður alþýðuskólunum, þannig finnum vjer
á hinn bóginn hjá Páli, lærisveini hins lærða Gam-
alfels, hinn heimspekilegri skilning hennar, eins og
vjer og sjáum, að hún, hjá höfundi Jóhannesar guð-
spjalls, er sameinuð hugmyndinni um Logos eða kenn-

inguna um guðs Orð er og seinna skal frekar á minnst.

Vjer finnum á mörgum stöðum hjá Páli, Jóhannesi og höfundum Hebra brjefsins kenning rabbsnanna um Messías sem verandi til áður; en ætíð gera þeir hinn nákvæmasta greinarmun á hinum eina guði, sem allt er *frá*, og Messíasi, sem heimurinn er skapaður *fyrir* og *til* (Kól. 1, 16. 20.; 1. Kor. 8. 6; Hebr. 1. 2); þar til og með þykjast þeir aldrei nógsamlega geta tekið fram, að Messías sjálfur er *sköpuð* vera, enda þó hann sje hinn fyrsti og dýrðlegasti af öllu sköpuðu. Þess vegna nefna þeir hann „frumgetning allrar sköpunar“ (Kól. 1, 13) „frumgetning margra bræðra“ (Róm. 8. 30) „upphaf sköpunar guðs“ (Opinb. 3. 14.) „þann sem guð hefir gert“ (Hebr. 3, 9.) Orðið „guðssonur“ var engann veginn neitt sjerstakt fyrir Messías. Salómon kallast „guðsson“ 2. Sam. 7, 7. Adam kallast „guðsson“, Lúk. 3, 38; menn yfir höfuð eru kallaðir „guðs synir“ Spek. 2, 18 sálm 82, 6; Matt. 5, 45. Róm. 9, 26; 8, 14, 16; Opinb. 21, 7 Titillinn „guðssonur“ var mjög algengur hjá hinum gömlu heiðingja þjóðum og á fyrstu dögum kristinnar. St. Basilius segir: „Sjerhver óvanalega góður maður var kallaður guðs sonur“. Degar Appólonius af Týtana, þá er hann stóð frammi fyrir Domibianus keisara, var spurður, hvers vegna menn kölluðu hann guð, svaraði hann: „Sjerhver góður maður á heimtingu á því nafni“*.

Þó að nú bæði Páll og Jóhannesar-guðspjallið leitist við að gera Mesías dýrðlegan sem hinn fyrsta og fullkomnasta af öllum sköpuðum verum, þá standa

*) Waites 11 ed. bls. 387-88.

skal frekar á minn-

hjá Páli, Jóhann-
kenning rabbinanna
en ætíð gera þeir
um eina guði, sem
urinn er skapaður

Kor. 8. 6; Hebr.

aldrei nóg samlega

r er *sköpuð* vera,

dýrðlegasti af öllu

ann „frumgetning

getning margra

punar guðs” (Op-

ert) (Hebr. 3, 9.)

nn neitt sjerstakt

sson” 2. Sam. 7,

3, 38; menn yfir

k. 2, 18 sálm 82,

16; Opiub. 21, 7

ngur hjá hinum

u dögum kristn-

óvanalega góð-

Degar Appólon-

ni fyrir Domibi-

gna menn köll-

er góður maður

esar-guðspjallið

sem hinn fyrsta

erum, þá standa

þeir þó fast á því, að hann sje *maður* en ekki guð. Allt hið sama er að segja um *öll rit Gyðinga*, bæði gömul og ný. Fyrir því dirfast þeir að jafna honum við Melkisedek, Móses, Aron, David, Salómon og Elías, sem þeir hefðu ekki vogað sjer að gera, ef þeir hefðu álitid hann hið *sama* og hinn eilífa guð. Gyðingar, er hjeldu á monoþeismus eða kenningunni um einungis *einn* guð, hefðu hlotid að álíta viðurstyggð og guðgá, að setja upp tvo guði, og þess vegna sjáum vjer og, að enginn postulanna hefir gert það, að ekki finnst eitt orð í nýja testamentinu, er fari fram úr þeim takmörkum, er Gyðingar höfðu komist að í Messíasar hugmyndum sínum á Jesú dögum, að ekki finnst eitt orð í nýja testamentinu um guðdóm Krists, en að þessi trúargrein er seinna komin inn í kirkjuna fyrir áhrif heiðingja þeirra, er til kristni snjerust. Þar sem menn þykjast finna guðdóm Krists kenndan í nýja testamentinu, styðjust menn annaðhvort við skakkan leshátt í frumtextanum eða misskilning á orðum nýja testamentisins.

Nú skulum vjer taka fyrir oss hvörn og einn af þessum stöðum og skoða þá; þeir eru ekki margir. Fyrst er þá P. G. 20, 28. Það stendur svo í vorri almennu þýðingu: „Gefið þá gætur að sjálfum yður og allri hjörðinni, er hinn heilagi andi setti yður í sem umsjónarmenn að gæta guðs safnaðar, er hann eignaðist með sínu eigin blóði”. Hjer sýnist nú berlega sem Kristur sje kallaður guð, því það var einmitt hann sem úthelti blóði sínu. En þá er vjer gætum að hinum gömlu handritum, þá finnum vjer út, að þar stendur alle ekki *guðs* söfnuður, heldur *drottins* söfnuður; og það er allt annað; því *drottinn* er einmitt hið almenna nafn á Kristi, en það

stendur ekki eitt orð um, að hann sje guð. Þetta er og orð, sem haft er um hann í annari grein „vor drottinn“. Til að sýna, að það sje *eigi* guð, sem átt er við, hafa handritin sett greinirinn fyrir fram- an, sem ætíð er gert, þegar orðið drottinn á að tákna Krist, eður manninn, en ekki þegar það á að tákna gnð sjálfan. Það eru merkilega fáar undantekningar frá þessari reglu. Það má því sleppa þessum stað.

Þvínæst höfum vjer 1. Tím. 3, 16, sem í gömlu þýðingunni vorri er þannig: „Mikill er sá leyndar- dómur guðhræðslunnar: Guð er opinberaður í hold- inu, rjettlættur í andanum, sjeður af englum, prje- dikaður meðal heiðingja, trúað í heiminum, upptek- inn í dýrdina“. Þetta er bersýnilega rangur lesháttur. Það á að vera: „Mikill er sá leyndardómur guð- hræðslunnar: *hann sem* er opinberaður í holdi, er rjett- lættur í anda“, o. s. frv. Misskilningurinn kemur af því, að þegar „hann sem“ á grísku er skrifað með stórum bókstöfum (sum handritin eru eingöngu með stórum stöfum) þá lítur það allt að einu út og orðið „guð“ (*θεος*) samandregið eða stytt. Það er aðeins dálítið strik sem greinir:

ΘΥ *hann sem*, c. θΥ stytt fyrir *θεος* (guð).

Einhver afritari, sem feginn vildi finna sönnun- ar staði fyrir guðdómi Krists, hefir tekið eptir því, að hjer var hentugur staður, og hefir svo bætt við hinu litla striki, sem gerir það að „hann sem“ er orðinn „guð“ og frá þessu handriti hefir falsið komizt inn í önnur. Meira að segja, meñn víta hver sá mað- ur var, er viljandi falsaði þenna stað. Það var Macedonius biskup af Konstantinopel (Miklagarði) og hann var fyrir þessa sök rekinn úr bænum af Anastasius, keisara. En þó á nú texta kritikin sje

sje guð. Þetta er annari grein „vor sje *eigi* guð, sem minnirinn fyrir framrottinn á að tákna þar það á að tákna undantekningar á þessum stað.

16, sem í gömlu till er sá leyndarboinberaður í hold af englum, þrjéimimum, upptekrangur lesháttur. Endardómur guð í holdi, er rjettningurinn kemur u er skrifað með u eingöngu með einu út og orðið Það er aðeins

θεος (guð).

li finna sönnun tekið eptir því, r svo bætt við „hann sem“ er r falsið komizt ta hver sá maðtað. Það var (Miklagarði) ur bœnum af ta kritikin sje

kominn á rjetta leið með þenna stað, þá viðhalda samt biblíur vorar þessu falsaða lagi, sem og líka hinum vitanlega falsaða stað um þrenninguna í Jóh. brjefi, vögna þess að það er svo handhægt, að læra þetta til sönnunar fyrir einni af þeirra kærur trúargreinum. Hin nýja, ensk-ameríska þýðing, hefir snúningalaust, lagað staðinn, svo þar stendur nú „hann sem“ í staðinn fyrir „guð“. Og staðurinn sjálfur sýnir líka að leshátturinn „guð“ getur ómögulega rjettur verið; því hvernig getur nokkur ætlað Páli þá lokleysu, að eg ekki segi guðgá, að segja að hinn eilífi guð sje „rjettlættur í andanum; og upptekinn í dýrdina“? Hver getur rjettlætt guð sjálfan? Hver getur upptekið guð í dýrdina?

Þá höfum vjer Róm. 9, 5. Eftir vorri þýðingu er staðurinn þannig: „Er fedrunum tilheyra, og sem Kristur er af kominn eftir holdinu, sem er guð yfir öllu, hálofaður um allar aldir“. Það, sem allt er undir komið, er það, hvort setja skal kommu eða punkt í frumtextann. Því nær allir nýrri þýðendur jafnvel „rjetttrúaðir“, eins og Tischendorf, eru samtaka í því að þýða staðinn annaðhvort þannig: „sem Kristur er af kominn eftir holdinu. Sá yfir öllu verandi guð sje lofaður um alla eilífð!“—eða þannig: „sem Kristur er af kominn eftir holdinu, hann, sem er yfir öllu. Guð veri lofaður um allar aldir!“ Eftir hvorugum þessum leshætti er þá átt við Krist, þar sem guð er nefndur, heldur er þetta ein af þeim vanalegu löfgerðum, er vjer svo opt finnum hjá Páli þá er hann hefir lokið framsetning hugsunar sinnar, löfgerð til hins ósýnilega guðs. (s. b. Róm. 1, 25; 2. Kor. 11, 31; Gal. 1, 5.)

Þá höfum vjer Hebr. 1, 8, 9. Þar er vitnað

í Salm. 45. 7, 8, og heimfært upp á Krist; þæ-
stendur svo: „En til sonarins: Ditt hássæti, ó guð!
stendur um alla eilífu, sproti rjettvísinnar er veldis sproti
pinn, þú elskaðir rjettvísi og hataðir rangindi; þess
vegna hefir guð, pinn guð, smurt þig með olfu fagn-
aðarins fremur bræðrum þínum”. Hjer stendur í
raun og veru í gamla testamentinu orðið guð, heim-
fært upp á Krist: en að höfundurinn með þessu ekki
eigi við hinn einasta, eina guð, sjest af lyktar orðun-
um: Þinn guð hefir smurt, o. s. frv., því hinn ein-
asti guð hefir engan yfir sjer, er smyrji hann með
fagnaðaroliu, og ekki heldur hefir hann bræður, að
hann geti fengið meir en þeir af þessari fagnaðar oliu.
Höfundur Hebrea-brjefsins er nógu kunnugur í gamla
testamentinu til að vita, að bæði í þessum sálmi og
í öðrum (82 b.) er orðið „guð” og „guðir” haft um
menn í háum tignum svo sem konunga, dómara, o. s.
frv. Sálmurinn 45. sem hjer er tilfærður, og heim-
færður til Krists, er í raun og veru brúðkaupssálm-
ur, gerður til jarðnesks konunga, og í honum kallast
þessi konungur „guð”. Grundvallar hugsun Hebrea-
brjefsins er einmitt, að Kristur sje *ekki* guð, heldur
sá æðsti af öllum sköpuðum verum, meiri en englar,
spámenn, og yppurstu prestar.

Dá er Jóh. Opinb. 1. 11. Eg er Alfa og Ómega,
sá fyrsti og síðasti, og skrifaðu það sem þú sjer”. o.
s. frv. Þessum orðum sem Kristi eru eignuð: „Eg
er Alfa og Ómega” o. s. frv. er bersýnilega smeygt
inn í. Deim er sleppt úr hinum gríska teksta af
hinum besta texta-dómara, Tishehendorf, og einnig úr
hinni nýu, ensk-amerísku þýðingu. Þau eru tekin úr
kap. 22. 13, þar sem það er guð sjálfur; er talac
þau fyrir munn englanna. Opinberunin gerir ætíð

upp á Krist; þar
 tt háseti, á guði
 nar er veldis sprotti
 Dir rangindi; þess
 g með öllu fagn-
 Hjer stendur í
 orðið guð, heim-
 n með þessu ekki
 st af lyktar orðun-
 v., því hinn ein-
 smyrji hann með
 hann bræður, að
 ri fagnaðar öllu
 unnugur í gamla
 þessum sálmi og
 „guðir“ haft um
 ra, dómara, o. s.
 ærður, og heim-
 brúðkaupssálm-
 honum kallast
 hugsun Hebra-
 „ki guð, heldur
 reiri en englar.

Alfa og Ómega,
 m þú sjer“. o.
 eignuð: „Eg
 nilega smeygt
 ska teksta af
 og einnig úr
 eru tekin úr
 álfur; er talac
 in gerir ætlið

glöggan greinarmun á guði og kristi, sem er því
 merkilegra, sem að Kristi er lýst eftir dauðann í
 öllum dýrðarljóma Messíasar.

Svo höfum vjer 1. Jóh. 5. 20. „En vjer vitum
 að guðs sonur er kominn og hefir gefið oss vit svo að
 vjer þekkjum þann *sanna* (nl. guð) og vjer erum
 í þeim *sanna*, í syni hans, Jesú Kristi; þessi er sá
 sanni guð og hið eilífa líf“. Margir vilja heimfæra
 þetta orð *þessi* til Kristis; en líklegra er þó hitt, að
 þar sem hjer stendur *sanni guð*, þá sje átt við þann
 sama, sem tvisvar er kallaður „hinn sanni“ í setning-
 unni á undan. Það sem enn meir styður þessa lík-
 legu ætlan er það, að Jóhannes annars *aldrei* kallar
 Krist „sanna guð“, og gerir yfir höfuð glögga grein
 föður og sonar.

Enu höfum vjer Jóh. 10, 13, „Eg og faðirinn
 erum eitt“. En að hjer sje ekki meint nein veru
 eining, heldur einungis epísk eining, það er að segja:
 eining í viljanum, að Kristur þá aldrei geri annað en
 það, er faðirinn vill—það sjáum vjer af fjölda mörg-
 um samhlíða stöðum hjá sama höfundi, þar sem
 sömu orðatiltæki eru við höfð, betur skirð. Eg vil
 aðeins nefna eitt af þeim, Jóh. 17. 20.-23. Þar stend-
 ar: „En eg bið ekki einungis fyrir þessum, heldur
 og fyrir þeim, er fyrir þeirra orð munu á mig trúa,
 svo að þeir *allir verði eitt*, eins og þú, faðir ert í mjer
 og eg í þjer, að þeir og skuli verða eitt í okkur,
 svo að heimurinn geti trúað, að það sjert þú, sem
 sendir mig.“ Hjer eru og hin sömu orðatiltæki, og
 hjer segir Jesús berlega, að eining hans við föður-
 inn sje sama eðlis og eining hans við lærisveinana,
 og þá engin veru-eining. Væri átt við veru-eining,
 þá yrðum vjer sannarlega *allir* meðlimir þrenning-

arinnar. Að Jesús í 10. kap. ekki eigi við neina veru-eining, sjest einnig í versinu á undan, þar sem hann segir: „Faðir minn, sem hefir gefið mjer þá, er *meiri en allir*, og enginn getur hrifið þá úr hendi föður míns”, sömuleiðis af þeim, er eftir koma, 33-36. Gryðingar, sumsje, hneiksluðust á þessum orðum hans, með því þau voru blátt áfram án skýringar, og vildu grýta hann fyrir guðgá „vegna þess að þú, sem ert maður vilt gera sjálfan þig að guði”. Jesús svaraði: „Stendur ekki skrifað í yðar lög-máli: „eg hefi sagt, þjer eruð guðir?” Sálm. 82, 6. „Ef hann kallar þá guði, sem guðs orð var birt—og ritningunni getur ekki skeikað—því segið þjer þá við þann sem faðirinn helgaði og sendi í heiminn: Þú smánar guð, af því eg sagði: eg er guðs son?” Hjer segir þá Jesús með berum orðum, að nafn hans „guðs sonur” engan veginn gefi til kynna, að hann sje sama og guð; því það nafn kemst þó ekki í samjöfnuð við það, er sálmaskáldið kallar spá-mennina „guði”.

Þá höfum vjer Jóh., 20, 28. hin alkunnu orð Tómasar, þá er hann, sem eigi hafði viljað trúá upp-
risu Krists, æpir upp yfir sig og segir: „Drottinn minn og guð minn!”. Nokkrir gamlir þýðarar, eins og Þeódór af Mopsúesta, og margir yngri, halda, að þessi orð eigi ekki við Krist, heldur guð. Tómas fellur á knje og lyptir andliti sínu mót himni í þakkargerð til guðs síns og drottins. Sá er einn hlutur sem mælir mót þessari skoðun, og það er, að orðið „drottinn” hefir greinirinn, eins og það jafnað hefir, þá er það er haft um Krist. Aðrir hafa því haldið, að „drottinn minn” eigi við Krist, en „guð minn” við hinn eilífa guð. Þetta sýnist mjer samt

ri eigi við neina
undan, þar sem
er gefið mjer þá,
hrifið þá úr hendi
er eftir koma,
ust á þessum orð-
fram án skýring-
„vegna þess að
þig að guði”.
fað í yðar lög-
” Sál. 82, 6.
orð var birt—
því segið þjer
sendi í heima-
ði: eg er guðs
erum orðum, að
n gefi til kynna,
nafn kemst þó
aldið kallar spá-

n alkunnu orð
iljað trúa upp-
egir: „Drott-
amlir þýðarar,
r yngri, halda,
ur guð. Tóma-
mót himni í
Sá er einn hlut-
að er, að orð-
og það jafna-
ðrir hafa því
Krist, en „guð
st mjer samt

óeðlilegt. Það líklegasta er, að Tómas, eins og frá
sjer numinn af þessum óvænta atburði, hafi í þetta
sinn sannarlega kallað Jesú guð; en að byggja
heilan kirkjulærdóm á orðum þess manns, er var
svo æztur sem Tómas þá var, nær engri átt, eins
og jafnvel orpodox guðfræðingar játa. Vjer sjáum
af sögunni í P. G. 14, 11, hvíllkir tundurbaukar aust-
urlanda menn voru. Þá er lýðurinn sjer eina af lækn-
ingum Páls, kallar hann upp og segir: „Guðirnir
eru orðnir menn og komnir meðal vor”, og vill
fara að tilbiðja Pál og fjelaga hans. Þar til og með
höfum vjer og áður sýnt, að hið gamla testamenti
hefir orðið „guð” um menn í hárrí stöðu, og að Jes-
ús sjálfur ekki hneikslaðist neitt á því, með því að
honum gat ekki til hugar komið, fremur en nokkr-
um Gyðingi, að rugla þvílíkri persónu saman við
hinn eilífa, almáttuga skapara.

Svo höfum vjer Fil. 2, 4-7: „Því hið sama
hugarfar veri í yður, sem og var í Jesú Kristi, sem,
þó hann væri í guðs mynd, ekki hjelt það neitt her-
fang að vera *úkur* guði, en lítillækkaði sjálfan sig”,
o. s. frv. Orðin: þá hann var í „guðs mynd”, eru
þá í mótsætningu við þá tíð, er hann var í
„manns mynd”, og allur þessi ritningarstaður vill
segja, að Kristur, jafnvel í dýrð forveru sinnar, hafi
verið fyrirmynd hógvæðar og góðsemdar í mótsætn-
ingu t. d. við hinn fallna höfuðengil, sem ekki ljet
sjer nægja að vera *úkur*, heldur vildi vera guð. Það
er mikill munur á þessum hlutum. Vjer mennirnir
erum og líkir guði, með því vjer erum skapaðir í
hans mynd. Meining þessa staðar er líklega þessi:
Kristur, enda þótt hann væri í guddómlega fagurri
mynd áður en hann, eins og aðrir mannandar, stje

niður í hinn holdlega heim, *sattist ekki eftir að verða allsherjar guð*. Að hann var líkur honum, var ekki neitt stolið herfang, heldur það eitt, er tilheyrði hverjum fullkomnum, blettlausum, manni. En þrátt fyrir það, að hann átti þessa fullkomnu dýrð hjá föðurnum, tók hann á sig holdsmynd til þess að verða oss líkur í öllu. Að þessi staður eigi alls ekkert við guðdóm Krists, má best sjá á því, að sami maðurinn, er þetta hefir ritað, skrifar þannig 1. Kor. 15, 28: „En þegar allir hlutir eru honum (syninum) undir lagðir, þá skal og sjálfur sonurinn leggja sig undir hans (guðs) vald svo að guð sje allt í ölln“ Sje hjer ekki beinlfnis kennd undirgefnir Krists undir guð og mismunurinn á honum og guði, þá kann eg ekki að lesa.

Og svo kómun vjer loksins að hinum nafnkunna stað í Jóh. guðspjalli um „orðið“, þar sem stendur: „Í upphafi var orðið (Logos) og orðið var hjá guði og orðið var guð“.

Það eru tvær aðal þýðingar af þessum stað. Önnur skýrir þannig, að strax í fyrsta versi sje með „orðinu“ meintur hinn forverandi Messías, er síðar tók á sig holdsmynd í Jesú Kristi (v. 14.); en hin skilur þannig, að það sje ekki átt við Jesú fyrr en í 14. versi, að í 1. versi sje rätt um þá skynsemi eða speki, sem, áður en hún opinberaðist í hinum ýmislegu sköpunum, er kaþítulinn um getur, lá innilukt í guði, var eitt með guði.

Frá þeim tíma, er guð sagði: „Verði ljós“, hefir þessi speki út gengið og birzt í opinberunarmyndum í öllu lífanda, fyrst í náttúrunni (3. vers) svo í mannlfínu (4. vess). Þetta guðs ljós, sem er opinberað í mannlfínu, er sumpart hin sameiginlega

ekki eftir að verða
likur honum, var
það eitt, er til-
lettlausum, manni.
ti þessa fullkomnu
sig holdsmynd til
þessi staður eigi
á bezt sjá á því,
ritað, skrifar þann-
llir hlutir eru hon-
al og sjálfur son-
vald svo að guð
nlfnis kennd und-
unurinn á honum

hinum nafnkunna
þar sem stendur:
ðið var hjá guði

af þessum stað.
sta versí sje með
Messfas, er síðar
(v. 14.); en hin
við Jesú fyrr
tt um þá skyn-
opinberaðist í hin-
um getur, lá

„Verði ljós”,
í opinberunar-
runni (3. vers)
s ljós, sem er
in sameiginlega

skynsemi allra manna (9, v.) sem þá einnig lýsir
heiðingjunum (hin náttúrlegu trúarbrögð) sunrpart
hið sjerstaka ljós, sem var opinberað Gyðingum, guðs
eigin þjóð, með opinberun Mósesar. En ljósið, sem
skein fyrir *heiðingjum*, var ekki skilið (5. v.) og
ljósinu, sem kom til *eignar þjóðarinnar* (Gyðing-
anna) var ekki veitt viðtaka (11. v.). Einungis nokkr-
ar, fáeinar sálir, „guðsbörn” (spámennirnir) skildu
það og veittu því viðtöku (12. v.). Ný opinberun
af guðs „speki” eða „orði” var nauðsynleg, og hún
kom, þá hinn áður tilverandi (forverandi) Messías
stje niður á jörðina og tók á sig mynd holdsins
(14. v.). Þessi skýring, sem finnur fyrst í þriðja
vessi talað um nokkra sýnilega *opinberun* af guðs
speki eða orði, er studd af kirkjufæðrunum, Klemens
og Origenes af Alexandríu, er stóðu svo nærri Jó-
hannesar guðspjalli. Úr Alexandríu-skólanum héfir
og höfundur þess komið. Í „Analecta” sínum 1.
bindi, gerir Klemens greinarmun 1.) á logos fæð-
ursins, hinu eilffa upphafslausu orði, eður guðdóm-
legu speki, er Jóhannes 1, 1-2 talar um, og 2.) lo-
gos mannkynsins, er og kallast logos sonarins, þ. e.
eftir hans skoðun, meðvitund sú um guð, er býr
í mannkyninu (3—14. v.) og, að síðustu 3.) á
hinni persónulega sköpuðu veru, Messías, sem varð
hold í Jesú af Nazaret.

En jafnvel þó menn aðhyllist hina fyr nefndu
skýringu, að þegar í 1. vessi sje með „orðinu”
meintur Messías, er síðar varð hold, sýnir samt 18.
vess í sama kapitula, að höfundurinn gerir hina
glöggustu grein milli þessa „orðs” og hins eilffa al-
máttuga guðs, *sem engin hefir sjed*, með öðrum orð-
um, að það er ekki hans meining, að gera Jesús

samrar veru og hinn eilífa guð, heldur að sonurinn sje einungis hin ypparsta og æðsta opinberun guðs, er sjezt hefir á jörðunni.

Yfir höfuð er það einkennilegt við Jóh. guðspjallið, að enda þótt það leitist við, að gera Jesús svo dýrðlegan, sem unnt er, gerir það ætíð skýr greinarmerki milli föðursins og sonarins, og leggur áherzluna á undirgefni sonarins (Jóh. 14. 28.) og manndómleik hans (Jóh. 8. 40.). Eins og að orpodoxian nú á dögum pykizt finna stuðning fyrir kenningu sinni um guddóm Krists í þessum upphafs-örðum Jóh. guðspjallsins, þannig þóttust gnostíkafjölgin á sinni tíð finna í þessum sömu orðum sannanir fyrir æona eða engla-kenningu sinni, að guð hafi skapað fjölda af æónum; einn af þeim var „upphafið“, annar „orðið“, þriðji „lífið“, fjórði „ljósið“, fimti Kristur, o. s. frv.

Kenningin um orðið, sem skapanda afl, er mjög gömul. Hin kínverska biblí segir, að „guð talaði sitt fyrsta orð, og hans eigin, eilífi, dýrðlegi bústaður kom fram“. Sankvæmt Zend Avesta (biblíu Persa) var það fyrir orðið, sem var eldra en heimurinn, að Ormuzd skapaði alheiminn. Hinn gamli gríski rithöfundur, Amelias segir, þá er hann ræðir um guðinn Merkúr: „Og hann var einmitt logos, fyrir hvern að eru allir hlutir gerðir“.

Þetta eru nú aðalstaðirnir, sem færðir eru til sönnunar guddómi Krists. Eg hefi ekki með bezta vilja getað fundið í þeim eitt orð um guddóm Krists: samt sem áður, ef ekki væri á öðru að byggja á þessum stöðum, gæti þetta mál í margra augum að minnsta kosti verið *efu* undirorpið, en með því að til eru fjöldi af stöðum, þar sem Jesús *heinfins*

heldur að sonurinn
ta opinberun guðs,

gt við Jóh. guð-
ið, að gera Jesús
r það ætíð skýr
narins, og leggur
(Jóh. 14. 28.) og
Eins og að orpo-
uðning fyrir kenn-
þessum upphafs-
óttust gnostíka-
sum sömu orðum
gu sinni, að guð
nn af þeim var
fjórði „ljósið”,

nda af, er mjög
að „guð talaði
dýrðlegi bústað-
Avesta (biblíu
ldra en heimur-
Hinn gamli
er hann ræðir
einmitt logos,

færðir eru til
ekki með bezta
guðdóm Krists:
að byggja en
egra augum að
með því að
Jesús beinlínis

afsalar sjálfum sjer öllum guðdómi, þar sem hann
svo glöggur sem unnt er, *adgreinir sig frá föðurn-
um*, þá virðist mjer, að óvenjulega fordóma-blindni
og þrályndi þurfi til þess samt að halda á þess-
ari kenningu eða trúargrein. Það er þó bæði al-
mennt, sanngjarnt og tíðkanlegt, að þegar dómari
hefir öðru megin 9—10 óskýra vitnisburði, og hins
vegar heila röð af vafalausum, greinlegum vitnisburð-
um, þá dæmir hann, að sá málspartur hafi rjett, er
styðst við hina skýru vitnisburði.

Það er mjer hjer ekki unnt, að ganga gegnum
alla þessa stadi; eg skal aðeins benda á þá helztu.
Jesús afsalar sjer beinlínis því, að hann sje það *al-
gylða góða*: „Og sjá, maður nokkur kom til hans
og sagði: „Góði meistari, hvað á eg að gera til að
eignast eilíft líf”? En hann sagði við hann, því
kallar þú mig góðan? Enginn er góður nema guð
einn”. (Matt. 19. 16—17). Jesús neitar því að hann
sje *almáttugur*. „Að sitja mjer til hægri og vinstri
handar er ekki mitt að veita nema þeim einum,
er faðir minn hefir það fyrirhugað”. (Matt. 20—23.);
eða Jóh. 8, 18—19: „Þegar þjer upphefjið manns-
ins son, þá skuluð þjer þekkja, að eg er sá, sem
eg er, og að eg geri *ekkert af sjálfum mjer*, heldur
einsog faðir minn *kennði mjer*, þannig tala eg”. Jes-
ús neitar því, að hann sje *alvitur*: „En um þann
dag og þá stund veit enginn nema faðirinn *einn*”.
(Mark. 13, 32). Jesús *adgreinir* sinn vilja frá vilja
föðursins, t. d., þá hann biður í Getsemane: „Fað-
ir, sje það mögulegt, þá viki þessi kaleikur frá mjer,
þó ekki minn heldur verði þinn vilji”; þannig og þar
sem honum eru lögð í munn þessi orð (Jóh. 6. 38):
„Því eg er kominn niður af himni ekki til að gera
minn vilja, heldur vilja þess, er mig sendi”.

Um kraftaverkin, sem svo oft er haldið fram sem sönnun fyrir guðdómi Krists, segir hann sjálfur, að þau sjeu alveg mannleg, að enda vjer, syndugir menn, getum gert þau, og jafnvel enn meiri verk: „Sannlega, sannlega segi eg yður, hver sem trúir á mig, þau verk, sem eg eg geri, skal hann og gera, og hann skal gera meiri verk en þessi“. Og vjer finnum líka í gamla testamentinu sögur um spámennina, sem gerðu einmitt samskonar kraftaverk, jafn vel upp vöktu dauða menn, án þess oss komi til hugar að kalla þá guði. Að eg ekki tali um, að sömu kraftaverkin, sem Jesú eru eignuð, eru líka með jafn miklum rjetti, og jafn miklum sönnunum, eignuð mörgum öðrum, t. d. Appolonius af Týana heiðingja einum, er lifði samtíða Jesú.

Af hinum fyrnefnda stað hjá Jóhannesi, 10, 31, o. s. frv., er það ljóst, að nýja testamentið með orðinu *guðs son* ekki meinar hið sama og „guð“. Eg skal og minna á Róm. 8. 17. þar sem vjer erum kallaðir erfingjar guðs og samarfar Krists, þar sem þá Kristur er settur á sama bekk og vjer, og í Opínb. 21, 7 þar sem sagt er: „Sá, sem sigrar, skal erfa alla hluti, og eg vil vera honum guð, og hann skal vera mjer sonur“. Þar er þá nafnið guðs son aðeins titill, sem getur átt við oss alla. En fremur skal eg minna á Róm. 8. 16: „Hinn sami andi vitnar með vorum anda, að vjer *sjeum guðs börn*“. Þar kemur fram hin sama hugsun.

Jesús segir, Jóh. 14, 28: „Faðirinn er mjer meiri“. Þar fyrir getur hann ekki verið hinn sami og faðirinn eða samrar veru og faðirinn.

Kristur aðgreinir berlega sjálfan sig frá föðurnam: „Þetta er hið eilífa líf að þekkja þig *einn ein*“.

er haldið fram sem segir hann sjálfur, að enda vjer, syndugir vel enn meiri verk: er, hver sem trúir á skal hann og gera, en þessi". Og vjer sögur um spámennar kraftaverk, jafn þess oss komi til ekki tali um, að þu eignuð, eru líka miklum sönnunum, Appolonius af Týana Jesú.

Jóhannesi, 10, 31, testamentið með sama og „guð". Eg þar sem vjer erum þar Krists, þar sem þekkt og vjer, og í „Sá, sem sigrar, á honum guð, og er þá nafnið guðs ið oss alla. En 16: „Hinn sami sjeum guðs börn".

adurinn er mjer verið hinr sami an.

sig frá föðurn-ja þig einn ein-

asta sannan guð, og þann, sem þú útsendir, Jesú Krist".—Dess vegna getur hann ekki verið sama og hinn einasti sanni guð. „En nú leitist þjer við að lifláta mig, mann, sem hefi sagt yður sannleikann, er eg heyrði af guði". (Jóh. 8. 40). Eftir upprisuna segir hann við Mariu Magdalenu: „Eg fer upp til *mins* föður og *yðar* föður og til *mins* guðs og *yðar* guðs. Jóh. (20. 17.). Og hvernig gat hann, ef hann sjálfur var guð, hrópað á krossinum: „Guð minn, guð minn, hví hefir þú yfir gefið mig?".

Jesús er beinlínis sagður *sköpuð* vera Kól. 1. 15.: „Hann, sem er mynd hins ósýnilega guðs, frumgetningur allrar *skepnu*". Í Opinb. 3. 14, kallast hann „upphaf sköpunar guðs", og í Hebr. 2. 11. segir: „Því bæði sá, er helgar, og þeir, sem eru helgaðir, eru allir af einum hvers vegna hann ekki skammast sín fyrir að kalla þá bræður". Páll kallar og Krist hinn „annan Adam".

Hann er beinlínis kallaður maður, og ekkert meira, 1. Tím. 2, 5: „Einn er guð og einn er meðalgangarinn milli guðs og manna, *maðurinn* Jesús Kristur". Róm. 5. 12: „Því hafi þeir mörgu dáið fyrir fall hins eina, þá hefir miklu fremur náð guðs og gjöf fyrir hinns eina *manns*, Jesú Krists, náð yfirgnæfanlega út breiðst til margra"; 1. Kor. 15, 21: „Því með því að dauðinn kom fyrir einn mann, þá er og upprisa dauðra komin fyrir einn *mann*". Og Þjetur segir í ræðu sinni á hvítasunnudaginn: „Þjer Ísraels-menn! heyrið þessi orð: Jesús frá Nazaret, *mann* þann, or guð auðkenndi fyrir yður með kraftaverkum; undrum og táknum, sem *guð* fyrir hann gerði meðal *yðar*", o. s. frv. Og í ræðu sinni til Ápenuborgar-manna segir Páll: „Hann (guð) hefir

tíl sett dag, sem hann ætlar að dæma á jarðríkið með rjettvísi fyrir mann, er hann hefir þar til sett” o. s. frv. (P. G., 17. 31).

En að Kristur jafn framt sje *hugajónar-maðurinn* (eins og maðurinn á að verða í sinni fullkomnun) og því syndlaus, að hann hafi verið til áður en hann birtist í holdinu, að hann hafi holdgast, til þess að frelsa oss, að hann sje upphafinn í dýrðina eftir dauðann— það er á mörgum stöðum kennt í nýja testamentinu, sjer í lagi hjá Jóhannesi og Páli. Og samt gleyma þeir aldrei, að geta þess, að hann sje guði undir gefinn. Þannig 1. Kor. 15. 24: „Þar eftir kemur endirinn, þegar hann hefir selt guði föður ríkið í hendur, þá mun sjálfur *sonurinn leggja eig* undir veldi þess, er áður hafði gefið allt í hans vald. svo að *guð* sje allt í öllu”. Jóh. 17. 24: „Faðir, eg vil, að þeir, sem þú gafst mjer, sjeu og hjá mjer, þar sem eg er, svo að þeir sjái mína dýrð, sem *þú gafst mjer*”. Róm. 6. 10: „Því það, að hann dó, dó hann einu sinni fyrir syndina, en það, að hann lifir, lifir hann guði”, o. s. frv.

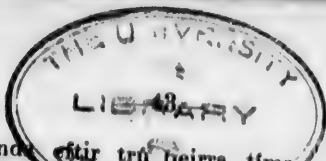
Hinir orpodoxu hafa sjeð þá klípu, er þeir komust í, sökum þess að nýja tesamentið frá upphafi til enda talar svo beint og berlega um manndóm Jesú Krists, og því var þá líka fundin upp kenningin um hinar tvær náttúrur Krists, um sama leiti og því var slegið föstu, að Jesús væri samrar veru og faðirinn. Guðmaðurinn Jesús á að hafa í sjer tvær náttúrur: aðra guðdómlega, hina mannlega, sem sjeu samsettar á einn eður annar undarlegan hátt. Sje komið til þeirra „rjetttráuðu” með einhvern rithningarstað, sem beinlínis tekur fram manndómleik Jesú Krists, þá segja þeir: „Já, sjá! hjer

þá dæma 4. jarðrækið
 hann hefir þar til sett"
 e *hugajónar-maður*.
 a í sinni fullkomn-
 hafi verið til *áður*
 hann hafi holdgast,
 e upphafinn í dýrð-
 rgum stöðum kennt
 hjá Jóhannesi og
 , að geta þess, að
 nig 1. Kor. 15. 24:
 hann hefir selt guði
 fur *sonurinn leggja*
 gefið allt í hans
 ". Jóh. 17, 24:
 fäst mjer, sjeu og
 að þeir sjái mína
 m. 6. 10: "Dví
 inni fyrir syndina,
 "i", o. s. frv.
 þpu, er þeir kom-
 entið frá upphafi
 ga um manndóm
 undin upp kenn-
 s, um sama leiti
 væri samrar veru
 að hafa í sjer
 hina mannlega,
 annar undarlegan
 rúðu" með ein-
 skur fram mahn-
 "Já, sjá! hjer

talar manndómsnáttúra hans" eða "hjer talar hann
 eftir sinni mannlegu náttúru", komi maður með
 annan stað, segja þeir: "Já, sjá, hjer talar hans
 guðdómlega náttúra" Ó, já, en staðurinn þarna
 rjett á eftir? "Þarna kemur aftur manndóms nátt-
 úran." Þannig stökkva þeir frá einni náttúru til
 annarar, og leika feluleik að baki þessarar trúar-
 greinar sinnar. Eg hef staðið í þeirri meiringu,
 að það væri *Jesús allur*, sem talar og starfar í hvert
 skifti. En sje það nú ýmist þessi helmingur, eða
 hinn helmingurinn, segið mjer þá, hvor helmingur-
 inn það var, sem freistaðist, leið og dó eins og
 vjer? Sjálsagt hinn manndómlegi. Það er nú svo;
 en þegar nú þessi manndómlega náttúra er óaðgrein-
 anlega sameinuð hinni guðdómlegu náttúru, sem *ekki*
getur freistast, *ekki* liðið, *ekki* dáið, þá er það tóm-
 yfirskyn, eintómur leikur, þessi freisting, þína og
 dauði Jesú, því þá *getur* hann alls ekki fallið, ekki
 dáið. Eða hvar var annar helmingur hans, er hann
 á krossinum kallaði upp og sagði: "Guð minn, guð
 minn, hví hefir þú yfirgefið mig"? Á þeirri stund
 gat hann víst ekki verið guð. Eða hvernig getur
 hinn eilífi guð, sem er andi, er fyllir upp allt hið
 takmarkalausar rúm, verið samrar veru og sá andi,
 sem er inni luktur í takmörkuðum mannslíkama? Nei,
 allur lærdómurinn um að Jesús hafi verið guð, og
 haft tvær náttúru meðan hann dvaldi á jörðunni,
 lendir í því líkum mótsagna flækjunum, að hann verður
 mjer því nær háðsmán, háðsmán um guð og háðsmán
 um kristindóminn. — Þegar eg nú stuttlega skal taka
 saman í eitt, það sem eg hef tætt við að sýna, og
 með fáum orðum svara þeirri spurningu: Hvað kenn-
 ir nýja testamentið um Krist? — verður það þetta:

Eins og vant er, verður að greina sundur hin þrjú fyrri guðspjöll öðru megin, og Jóhannesabref, Páls og Hebra-brjefið hinu megin. Hin þrjú fyrri guðspjöll setja fram þá skoðun á Kristi eða Messías, sem drottandi var hjá alþýðu, er flestir lærisveinarnir voru af komnir, en hin ritin þá skoðun, sem kennd var á æðri skólum Gyðinga, mengaða af Platónskri heimspeki. Sú skoðun úti lýkur ekki nje mótsægir hinni, heldur er framhald sömu hugunar. Að slepptum sögunum, um hinn undarlega getnað Jesú án karlmanns tilverksaðar, sem gengið hafa í kirkjunni frá elztu tímun, og sem eru tekin upp í guðspjöll Matteusar og Lúkasar, samhlíða og í óleysanlegri mótsögn við ættar tölur þær, er rekja ætt hans frá Jósef, standa þau þrjú fyrri guðspjöll á því, að Jesús sje hinn fyrirheitni Messías af Davíðs ætt fyrir Jósef, að hann með slírninni í Jórdan hafi fengið vígslu til sinnar háleitu köllunar, og fyllzt af guðdómlegum kröftum, að frelsun sú er hann skyldi afreka Gyðingum, ekki hafi, eins og þeir fyrst hjeldu, átt að vera pólitísk, heldur *epísk*, það er að segja: *frelsun* frá syndum, að hann hafi barizt baráttu mannkynsins og allstaðar haft sigur, sem hann hefir sannað með uppreisni sinni, að hann skuli fullkomna ríki sitt og halda dóm yfir mönnunum, þegar hann kemur í dýrð sinni í skýjum himins. Um tilveru hans áður hafa þessi guðspjöll ekki neitt að segja, samt finnst þar engin mótmæli gegn þeirri skoðun.

Bæði Páll og höfundur Hebra-brjefsins kenna berlega og skýlaust, að Kristur eða Messías, hafi verið til áður en hann birtist í holdinu, sem alls ekki er þeytt sjerstekt fyrir hann, heldur sameiginlegt fyrir

greina sundur hin
in, og Jóhannesac-
megin. Hin þrjá
aðun á Kristi eða
alpyðu, er flestir
hin ritin þá skoð-
Gyðinga, mengaða
un úti lykur ekki
nhald sömu hugs-
m hinn undarlega
naðar, sem gengið
og sem eru tekin
sar, samhliða og í
lur þær, er rekja
á fyrri guðspjöll á
Messias af Davíðs
inni í Jórdan hafi
llunar, og fyllt
sun sú er hann
i, eins og þeir
heldur *epísk*, það
að hann hafi bar-
haft sigur, sem
að hann skuli
yfir mönnum,
skýjum himna.
spjöll ekki neitt
næli gegn þeirri
a-brjefsins kenna
Messias, hafi ver-
sem alla ekki
meiginlegt fyrir

alla manns-anda eftir trú þeirra tíma, að hann hafi
verið sú fyrst skapað. Væra, að þess vegna sje öll
hin eftirfylgjandi sköpunar-röð sköpuð fyrir hann og
til hans eignar, að hann í fyllingu tímans hafi sökk
sjer niður í manns-líkama Jesú af Nazaret, eins
og aðrir mannandar sökkva sjer niður í aðra mann-
líkama, að hann hafi lifað hreinu, syndlausu, lífi hjer
neðra, að hann hafi verið trúr frelsunar-köllum sinni
til dauðans, og sannað sigurmátt sinn og hina há-
leitu ákvörðun mannsins með upprisu sinni og himna-
för.

Jóhannesar guðspjall fylgir alveg sömu skoðun
og setur kenninguna um forveru Jesú í samband
við kenningu Gyðinga í Alexandríu um logos eða
guðs orð.

Til er hin þriðja skoðun, sem líka skal getið,
og það er sú, sem kemur fram í sögunni um fræð-
ingu Jesú og barndóm, eins og hún er sögð hjá
Matteus og Lúkasi, að Jesús hafi beinlínis verið get-
inn af heilögum anda í Marju meyar-skauti á ein-
hvern undarlegan og óskiljanlegan hátt, Þessi skoð-
un hlýtur að vera mjög gömul í kirkjunni, enda
þótt svo virðist, sem postularnir hafi ekki þekkt hana;
hún er komin inn í hina svo nefndu postullegu trúar-
játningu þar sem stendur um Jesús: „Getinn af hei-
lögum anda og fæddur af Marju meyu“. Hún hefir
verið svo almenn á þeirri tíð, er höfundar Matteusar
og Lúkasar guðspjallanna skrifuðu frásagnir sínar,
að þeir hafa ekki getað leitt hana hjá sjer, heldur
blátt áfram tekið hana upp við hliðina á þeim ætt-
artölum, er beinlínis miða ætt Jesú við Jósef, þrátt
fyrir mótsögnina, sem í því liggur. Í þessum sömu
guðspjölum er Jesús kallaður „sæði Davíðs“; móð-

irin sjálf og faðirinn skilja hann ekki, þá er hann sem tólf ára gamall piltur segir þeim, að sjer beri að vera í verkum föður síns. Marja veit þá ekki neitt um neina beinlínis getning af heilögum anda, sveitungar hans vita ekkert um það, en fullyrða að þeir þekki föður og móður og bræður hans. Ef þeir hefðu vitað nokkuð um þvílíkt, þá hefðu víst óvinir hans í Nazaret og Galileu notað það, sem þeir mundu hafa kallað óskilgetna fæðingu hans, til að nýða hann niður. Markús getur ekki í sínu guðspjalli neitt um neinn leyndardómslegan getnað, en byrjar sitt guðspjall á opinberlegri framkomu hans eftir skírninga. Höfundur Jóhannesar guðspjallsins, sem vel hefði getað notað þesskonar sögu í viðleitni sinni að gera Krist dýrðlegan, sleppir henni alveg, og heldur sjer blátt áfram við forveruna, eða að hin áður tilverandi, hreina Messíasar-sál, guðs dýrðlegasti logos, hafi stigið niður í son Jósefs og Marju og orðið hans sál. Sama gerir og Páll.

Öllum kemur saman um, að Jesús hafi ekkert og geri ekkert af sjálfum sjer, af eigin mætti heldur að hann hafi allt sem *gjöf* frá sínum og vorum föður, er hafi *útséð* hann og *sent* hann til þessa verks. Það er *faðirinn*, sem upp reisti hann frá dauðum, sem hefir gefið honum allt valdið, til þess að hann, þegar ríki hans sje fullkomnað, selji yfirráðin í hendur föðurnum. Jesús hefir aldrei sagt um sjálfan sig, og það er hvergi sagt um hann í nýja testamentinu annað, en að hann væri maður, guðs sonur, eins og vjer erum guðs synir, þó með þeim mismun, að hann væri *syndlaus*. Þessvegna er hann orðin sú mikla þungamiðja og fyrirmynd mannkynsins á öll-

ekki, þá er hann
þeim, að sjer beri
Marja veit þá ekki
af heilögum anda,
það, en fullyrða
og bræður hans.
þvilíkt, þá hefðu
Galileu notað það,
þskilgetna fæðingu
arkús getur ekki í
leyndardómslegan
opinberlegri fram-
fundur Jóhannesar
þ notað þesskonar
Krist dýrðlegan,
er blátt áfram við
ndi, hreina Messi-
nafi stigið niður í
sál. Sama gerir

Jesús *hafi* ekkert
af eigin mætti.
frá sínum og vor-
og *sent* hann til
upp reisti hann
allt valdið, til
fullkomnað, selji
hefir aldrei sagt
sagt um hann í
væri maður, guðs
ir, þó með þeim
regnaer hann orðin
annkynsins á öll-

um tímum, þess vegna er hann, hinn syndlausi, orð-
inn frelsari manna frá syndum með því að brjóta
fjötra syndarinnar og kenna oss hvernig vjer gæt-
um brotið þá.

HVERNIG HEFIR KREDDAN UM GUDDÓM KRISTS TIL ORÐID?

III.

Af hinna fyrri ritgerð höfum vjer sjeð, að lærdómurinn um guddóm Krists finnst alls ekki í nýja testamentinu, heldur þrjár aðrar innbyrðis ólskar, en þó ekki sjálfum sjer gagnstaðar skoðanir á Kristi, sem þar eru framteknar.

Á Krists dögum voru það ekki einungis Gyðingar heldur einnig heiðingjar, sem væntu eftir Messías eður frelsara.

Guðir heiðingjanna voru fallnir úr tign sinni, heimspekis-fræði þeirra var að hverfa í einskonar þoku, og gat ekki lengur svalað sálar þorsta manna; líf þeirra var fullt af ytri og innri rotnun. Þá kom fregnin um þenna undursamlega mann frá Gyðingalandi, um hann, sem hafði gengið í dauðann af elsku til mannanna, og kennt háleitari, hreinni og dýpri og innilegri lærdóma, en þeir nokkru sinni höfðu áður heyrt. Denna fagnaðar boðskap gripu heiðingjar, eins og drukkandi maður þrífur eftir hálmalstrái. Þeir streymdu inn í kirkjuna í þyrpingum og tóku við evangellinu með fögnuði. En hver var þá í raun og veru þessi Jesús af Nazaret sem þeir aðhylltust með allri ást og aðdáun?

Það var spursmálið sem leysa þurfti.

Því nær öll heiðingja trúarbrögð, sem nokkurri fullkomnun höfðu náð, bæði í Evrópu og Asíu, höfðu kennt um frelsara fæddan á undarlegan hátt, sem hefði tekið á sig hold. Indar sögðu um Chrishna

*) Sbr. Rydbergs „Bibels læra om Kristus“, o. fl.

N UM GUDDÓM
DID?.

vjer sjeð, að lær-
st alls ekki í nýa
nnbyrðis ólskar, en
skoðanir á Kristi,

ekki einungis Gyð-
væntu eftir Messí-

ir úr tign sinni,
verfa í einskonar
alar þorsta manna;
rotun. Þá kom
ann frá Gyðinga-
daudann af elsku
hreinni og dýpri
okkru sinni höfðu
gripu heiðingjar,
eftir hálmstrái.
pingum og tóku
ver var þá í raun
n þeir aðhylltust

urfti.
ð, sem nokkurri
u og Asíu, höfðu
legan hátt, sem
ðu um Chrishna

Kristus", o. fl.

(1100—1200 f. K.) að hann væri guðinn Wisnuh birtur í holdinu, að hann væri fæddur af meyu og að englar hefðu heilsað honum nýfæddum. Persar trúðu því og um trúboða sinn, Zóróaster, að hann væri fædd af hreinni meyu, og getinn fyrir sólar-geisla af því guðdómlegu speki. Júnó (drottning Júpíters) fjekk getnað að Marts er hún snerti blóm eitt, og að Vulcan með því að blær yfir-kyggði hana. Qvexalcóti, frelsari Mexicómann átti engan jarðneskan föður. Trúarflokkur einn í Kína tilbað frelsara að nafni Xaca, sem var getinn á þá leið, að móðir hans í svefni sá hvítan fl. Hinn fyrsti Kínverski keisari var getinn með því móti, að stjarna hitti móður hans þá er hún var á ferð. Degar Confucius, spámaður Kínverja, fæddist, komu 5 menn, langt að komnir til hússins, himneskur söngur og hljóðfæra-sláttur fyllti loftið og englar voru viðstaddir sem vitni. Því var og trúað um fjölda annara merkismanna, að þeir væru fæddir af meyum, og stjörnur boðuðu fæðingu sumra þeirra. Þar á meðal Plató, Pypagóras, Tamerlan, Gengis Chan, Appollonius af Tyana og Ágústus keisari.*

Grikkir kenndu um hinn merkilega vinguð sinn, Dyonyssos, að hann væri guðs sonur, og hefði hlotið, að áthella blóði sínu til endurlausnar heiminum, og hjeldu honum minningar hátíð með braudi og víni, eins og kristnir menn seinna gerðu Kristi í kvöldmál-tíðinni.

Þá eru eigi síður merkilegar sögurnar um hinn indverska frelsara, Sakia Muni eða Gautama (almenn-

*) C. B. Waites. Hist. of the Christ. Religion to A. D. 200, 2d. edition.

ast kallaður Buddha). Gétnaður hans varð með því móti, að heilags anda kraftur yfirskyggti Maju móður hans, um 600 árum fyrir Krists burð. (Bæði hann og hinn eldri frelsari Chrishna, áttu að vera fæddir 25. des. eins og Kristur, enda svipar sögunum um þá alla þrjá svo mjög saman, frá upphafi til enda að furðu gegnir; það sýnist sama sagan endurtekin með öðrum nöfnum). Heiðingjar trúðu á marga guði, þó einn væri jafnan æztur, og það vildi einatt til, að þessir guðir áttu börn við jarðneskum konum og meyum, sem urðu afburðamenn, eins og Herkúlés, og voru einatt teknir upp í guða tölu eftir dauðann. Enda ritningin getur um, að synir guðanna hafi getið afreksmenn og hetjur í fornöld við dætrum mannanna.

Þegar nú sægur af heiðingjum, sem höfðu því um líka trú og þar á byggðar kenningar og heim-spekilegar skoðanir, eins og t. d. þær er tíðkudust um þærmundir í Alexandríu, sjer í lagi kenningin um Logos eða „orðið sem varð hold“—þegar þessi sægur streymdi inn í kirkjuna, þá er mjög eðlilegt, að þeir ímynduðu sjer, að þessi öllum meiri Jesús af Nazaret hlyti að vera getinn á einhvern yfirnáttúrlegan hátt, að hann, eins og Hallgrímur Pjetursson segir, hlyti að vera „guðanna kyns“, eða guðdómleg vera niður stígin á jörðu. Og þó að postularnir og allir Gyðingar hjeldu fast á því, að Jesús væri maður, þótti þeim ekki neitt undarlegt, að hann væri getinn á undarlegan, óvanalegan hátt, eins og fyrirrennari hans Jóhannes skírari, því svo voru og —að sögn—hinir gömlu þjóðskörungar þeirra: Ísak, Samson, og Samúel. Þar til og með var ritningar staðurinn, Es. 7. 17, sem enginn Gyðingur efadist um, að væru Guðs eigin orð. Hinir 70

hans varð með því
byggði Maja móður
(Bæði hann og
að vera fæddir 25.
sögunum um þá
upphafi til enda að
sagan endurtekin
trúðu á marga
og það vildi ein-
jarðneskum kon-
unn, eins og He-
guða tölu eftir
að synir guðanna
örnöld við dætrum

, sem höfðu því
ningar og heim-
er tíðkudust um
uningin um Logos
si sægur streymdi
ir fmynduðu sjer,
hlyti að vera get-
ð hann, eins og
vera „guðanna
stígginn á jörðu.
ngar hjeldu fast
ekki neitt und-
gan, óvanalegan
nes skírari, því
þjóðskörungar
Dar til og með
m enginn Gyð-
orð. Hinir 70

lærðu Gyðingar, sem sneru gamla testamentinu á grísku, höfðu þýtt þenna stað skakkt: „mey skal barnshafandi verða” í staðinn fyrir: *ung kona* etc. (Þannig stendur hann í hinni endurskoðuðu ensk-amerísku biblíu). Þessi rangt útlagði staðurvar þá af kirkjunnar mönnum tekinn sem guðdómleg sönnun fyrir því, að Jesús væri *fæddur af meyu*. (Bæði Gyðingar og heiðingjar höfðu jafnan verið og voru um og lengi eftir Krists daga mjög sólgirnir í kraftaverk og alls konar undur, og gátu trúað hinum mestu kynstrum og kynjum, sem er mjög eðlilegt, er vjer gætum þess, hvaða ódæma bulli og vitleysum menn geta trúað á vorum dögum.).

Dar til og með var kenning Páls um *forveru* Messíasar og kenning Jóhannesar um „orðið, sem var hjá guði, og var guð og varð hold”. Philo, heimspekingur og kennari meðal Essensku bræðranna í Alexandríu, samtíðamaður Jesú Krists, heldur og skýlaust fram víðlíka kenningu um „orðið sem varð hold” eða Logos, talar um guðs son, meðalgangara, Messías o. s. frv. Evsebius, kirkjufaðir, getur og þess, að Essenar hafi kennt þrenningar-lærdóm sem einn leyndarlærdóm guðhræðslunnar.*

*) Ath Eg skal geta þess hjer, þá það ekki komi málinu beinlínis við, að Essenar voru þriðji trúarflokkurinn hjá Gyðingum á Krists dögum (allir kannast við Farísea og Sadúsea). Essenar voru einskonar lærðir munkar „kvennmannslausir og peningalausir” segir Plinius, og áttu allar eignir í fjelagi, eins og hinir fyrstu bræður (eftir P. G.). Sumir lærðir menn halda, að Kristur, og máske sumir lærisveinarnir hafi til heyrt Essensku-bræðrunum. Víst er

Ut úr öllu þessu tóku lærðir guðfræðingar hver eftir annan, öld eftir öld, að tæta og spinna guðdóm Jesú Krists, þar til að hann var gerður samrar veru og jafn föðurnum eins og hinar gömlu kirkjur kenna enn í dag.

Fyrst var hann gerður hálfguð, þvínæst undirguð, og seinast alguð, jafningi föðursins. En þetta gekk ekki steytu og mótmælalaust. Ebionitarnir mótmæltu frá upphafi og kváðu Krist vera mann, son Jósefs og Marju. Jafnvel Tertullian kirkjufaðir, öldungur í Kartagó, sem þó vildi gera Krist að undirguði, segir við Hermogenes (3. kap.): „Sú var tíðin að hvorki var synd nje sonur, það fyrnefnda, sem gerði guð að dómara, og hið síðara, er gerði hann að föður“. Sonurinn Jesús Kristur var þá ekki eftir hans meining, eilífur, eða upphafslaus, eins og guð sjálfur. Tertullian játar, að á hans dögum († 220) hafi Monarkianar, þ. e. einveldis-menn, eingyðis-menn, eins og Unitarar nú á dögum, verið meiri hluti kristinna manna. Þeir bjeldu fast við trúna á einfn einasta guð, föðuriinn, eins og Kristur hafði kennt og mæltu harðlega á móti þessari nýu kenningu, þess-

um það, að eftir því sem Philo, Jósephus og Plinius skýra frá kenningum þeirra, voru þær mjög áþekkar kenningum Krists, og Evscebius segir í kirkjusögu sinni, bls. 63.: „Þessir gömlu perapeutar (annað nafn á Essenar eftir Philo) voru kristnir og þeirra gömlu rit voru vor guðspjöll. Í P. G. er þess getið, að bræðurnir hafi fyrst verið kallaðir *kristnir* í Antiokkía. Dangað til halda menn þeir hafi verið kallaðir Essenar, enda hverfur þeirra nafn, sem trúflokkur, eftir þann tíma.

guðfræðingar hver
og spinna guðdóm
verður samrar veru
mlu kirkjur kenna

því næst undirguð,

En þetta gekk
nitarnir mótmæltu
nann, son Jósefs
jufaðir, öldungur
undirguði, segir
tíðin að hvorki
sem gerði guð
d fúður". Sonur-
ans meining, ei-
álfur. Tertulli-
hafi Monarkian-
menn, eins og
hluti kristinna
á einu ein-
hafði kennt og
kenningu, þess-

phus og Plini-
oru þær mjög
s segir í kirkj-
lu perapeutar
oru kristnir og
í P. G. er
allaðir kristnir
eir hafi verið
hafn, sem trú-

um fleirgyðis tilraunum, er þeir kölluðu, eins og það
líka var, hjá guðadýrkun. Á kirkjupinginu í Antiokia
280, rúmum 50 árum á undan kirkjupinginu í Nicea
var því slegið föstu, að sonurinn væri ekki samrar
veru og faðirinn.

Nokkru seinna reis upp þrætan milli Ariusar og
Athanasíusar. Arius hjelt fram hinum gamla lærdómi,
sem bæði Páll og Jóhannes höfðu kennt, að Jesús,
sonurinn væri *ðæðri* og *undirgefinn* guði föður, *sköpuð*
vera, en Athanasius þar á móti hinum nýasta
lærdómi að Kristur væri *samrar* veru og
jafn föðurnum. Út úr þesum þrætum ljét Konst-
antínus kesiari kalla saman hið fræga kirkjuping í
Nicea árið 325. Á því pingi mættu 318 biskupar.
Eins og vanalega gengur, þegar um vafasamar, og
mikils ársíðandi spurningar er að ræða, skiftust fundar-
menn í þrjá flokka. Sumir hjeldu með Athanasius,
aðrir með Arius og hinn þriðji flokkurinn stóð mitt á
millum beggja. Þeir sögðu líkt og Lartantius kirkju-
faðir, sem dó á fundinum: „Jesús á skilið nafnið,
títillinn guð, sökum þeirrar *dyggðar*, er hann *kenndi*
og *sýndi* í lífverni sínu”.

Darna var nú rifist og þráttáð fram og aftur um
guðdóm Krists, og hvorki gat gengið eða rekið lengi-
vel. Evsebius biskup, kirkjusöguritari, vildi fara með-
alvegin, og þræða svo nærri Arius, sem unnt var.
En það vildi ekki keisariun, vegna þess að Arius
hafði sett sig upp á móti biskupi sínum og yfirmanni.
Konstantínus keisari var þá ekki einu sinni sjálfur
skírður, svo nærri má geta, að hann hefir ekki verið
vel inni í spursmálinu um guðdóm Krists, ekki mik-
ill guðfræðingur, en hann var stjórnavitur maður og
hershöfðingi góður, og vissi að blind hlýðni við for-

ingja er alveg nauðsynleg í hernaði. Keisari snerist því móti Ariusi og hans liði og sú varð niðurstaðan, að allir, allt að þrem mönnum skrifuðu undir það skjal, sem sðan er kallað symbolum niceanum eða Niceutrúarjátning. — Þar með var þá fyrst guðdómi Krists slegið föstum í kirkjunni. Þ. e. að Kristur væri guð, samrar veru og faðirinn. Athanasius og hans menn höfðu þannig sigur, eu það var langt frá að hann yrði langgæður, því 5 árum seinna hallaði Konstantinus Arius til baka úr útleigð og setti hann aftur í embætti sitt í Alexandríu, og þá stókk Athanasius burtu þaðan.

Það var enn svo hundruðum ára skifti rifist um þetta guðdómsmál innán kirkjunnar á hverju kirkjuþingi eftir annað og veitti ýmsum betur, mest eftir því, hversu keisarinn, sem þá sat að völdum, tók í strenginn. Sá flokkurinn, sem undir varð í hvert skifti, var fordæmdur sem villumenn og ofsóttur af kirkju og keisaravaldi í sameiningu.

Þegar hinar germönsku þjóðir: Gautar, Vandalir, Svevar, Burgundar og Langbarðar slátruðu hinu rómverska keisaradæmi (á 5. öld) og skiftu því milli sín, varð Ariusar kenningin í síðasta sinni ofan á, því allar þessar þjóðir fylgdu hans lærdómi. En það leið ekki á löngu þar til að kirkjan og páfinn, sem þá hafði tekizt að ná undir sig æðsta valdi heimsins, (það er að segja: yfirráðum yfir hinum frjálsborna anda mannsins), unnu dýrðlegan sigur. Og á 6. öld var barin saman trúarjátning eða symbolum það, sem síðan er kennt við Athanasius.

Þar með var þá þrenningar-kreddan (í allri sinni dýrð) fast slegin sem höfuð-lærdómur í hinni katólsku kirkju, og þaðan hefir vor lúterska kirkja

si. Keisari snerist.
ú varð niðurstaðan,
ðu undir það skjal-
eanum eða Niceu-
rst guðdómi Krists

Kristur væri guð,
ius og hans menn
angt frá að hann
a hallaði Konstant-
setti hann aftur í
stökk Athanasius

ara skifti rifist um
á hverju kirkju-
betur, mest eftir
ð. völdum, tók í
dir varð í hvert
n og ofsóttur af

Gautar, Vandal-
ar slátruðu hinu
skiftu því milli
sinni ofan á, því
rdómi. En það
og páfinn, sem
valdi heimsins,
inum frjálsborna
r. Og á 6. öld
nbolum það, sem

lan (í allri sinni
ómur í hinu
lúterska kirkja

og allar hinar orpodoxu, protestanta kirkjur; tekið hann
í arf, og útbýtt sínum börnum eins og væri hann
það æðsta góða í kristindómunum, þar sem hann í
raun og veru er miklu fremur heiðindómur.

Að vísu hafa verið á öllum öldum fjöldi af hugsandi,
kristnum mönnum, sem ekki hafa trúað þessum lær-
dómi, og margir af þeim huguðustu og merkustu
meðal þeirra hafa fyr og síðar í öllum kristnum lönd-
um skorið upp úr og mótmælt opinberlega, einkum
síðan siðabótin komst á, og kiskjan smátt og smátt
miesti vald sitt til að ofsækja og drepa með eldi og
járni alla þá, er reyndu að opna augun á blinding-
um hennar: (t. d. Húss, Servet, Hetzer, Gentiles o. fl. Í
stað þess hefir nú kirkjan á seinni dögum, nauðug viljug,
mátt til með að láta sjer nægja með að kalla þá öllum
sínum verstu nöfnum: villunum, trúniðinga, meinsær-
ismenn, antikrista o. s. frv. og óska þeim á neðri
byggðirnar, þeim til maklegra málagjalda, en sínum
sauðum, óskabörnum sínum, til aðvörunar og uppybygg-
ingar. Drátt fyrir allt þetta eru nú í flestum kristn-
um löndum mannmörg fjelög kristinna manna, óháð
öllum hinum gömlu, orpodoxu eða „rjettráuðu“
kirkjum, sem neita þrenningar-lærdóminum og þar með
kenninguinni um guðdóm Krists og heilags anda. Í
Hungaralandi t. d. er Unitara kirkjan ein af þeim
fjórnum, sem viðurkenndar eru sem ríkiskirkjur. Þessi
frjálsa stefna, þessi sanukristilega skoðun eflist og út-
breiðist með ári hverju, bæði utan og innan kirkj-
unnar, og það tíðkast meir og meir, að prestar hinna
gömlu kirkna hafa hug og þor til að segja skilið
við þær, og ganga í lið með hinum sem sanukallað-
ar frelsis og sannleiks hetjur.

Það er enginn efi á hvernig leikar muni fara að

lyktum. Öðru megin stendur orpodoxian, presta samsetningur og páfinn í Rómaborg, en hinu megin Kristur og postular hans, skynsemi og samvizka, upplýsing og menntun.

Civilisation, menntun mannkynsins er, og hefir jafnan verið, í því fólgin, að það sjer og viðurkennir og notar æ meir og meir af sannleikanum. *Sannleikurinn* í hverri grein sem er, er það eina guðs orð, sem heimurinn hefir nokkurn tíma fengið, eða mun fá. Guð hefir á öllum öldum, talað, opinberað sitt orð fyrir sína mestu og beztu syni, heimspekinga, síðabótamenn og vísindamenn. Vjer kristnir menn trúum því með góðum og gildum rökum, að Jesús Kristur hafi verið sá mesti og beztí þeirra allra, sem hingaðtil hafa lifað á jörðu og talað til vor orð guðs og sannleikans. Eg er kominn sagði hann, til að bera vitni um sannleikann, hlýðið sannleikanum, verið í sannleikanum, því „sannleikurinn mun gera yður *frjálsa*“. Hvílk djúp speki! Já sannarlega, sannleikurinn *frelsar* hvern einstakan mann og mannkynið frá öllu illu í þessu og öðru lífi, fyr eða síðar, og gerir manninn sælan og fullkominn. Sannleikurinn er ekki einungis guðs orð, heldur einnig guðs *vilji*, og þess vegna sigrar hann ætíð, þegar tíminn er kominn, sem enginn veit, nema sá alvitri guð. Enn tíminn kemur, vafalaust, fyr eða síðar, því guð er bæði almáttugur og alvitur og hans vilji verður á himni og jörðu.

VIÐBÆTIR.

IV.

Vitnisburðir nokkurra kirkjufæðra á undan kirkju-
þinginu í Nicea, viðvirkjandi preningarlærdóminum
og guðdómi Kriits.*

1. brjef Klemensar.

(Annaðhvort frá 68 eða frá lokum 1. aldar eða byrjun
annarar).

1. Postularnir hafa þrjedið oss fagnaðar-boðskap-
frá guði. Þess vegna var Kristur *sendur* af guði
og postularnir af Kristi (kap. 42).

2. Höfum vjer ekki einn guð og einn Krist?—
kap. 46.

Justinus Martýr († 166).

(Heiðinn heimspekingur er snerist til kristni).

1. Og þá er vjer segjum, að Orðið, sem er frum-
getningur guðs, hafi framkomið án karlmanns til-
verknaðar, og að hann, Jesús Kristur, kennari vor,
hafi krossfestur verið, að hann hafi dáið, risið upp
og stígið til himins, þá fullyrðum vjer ekki neitt
ólíkt því, er þjer (heiðingjar) trúði um þá, er þjer
tignið sem sonu Júppíters. Því þjer vitið, hve
marga sonu að yðar heiðruðu rithöfundar eignuðu
Júppíter, fyrst Merkúrísus, hið fræðandi Orð, og allra
kennara o. s. frv. (Apol. 1. kap. 21.).

Jafnvel þó að guðs sonur, kallaður Jesús, væri
einungis maður, getinn á vanalegan hátt, þá var
hann samt sökum vizku sinnar þess verður, að kall-
ast guðs son, því allir rithöfundar kalla guð föður

*) Þýtt og tekið úr hinni sömu ritgerð K. Jansons:
„Har Orpodozien Ret?“.

guds og manna. Og þó vjer stöndum á því, að guðs Orð sje fætt af guði á sjerlegan hátt, ólíkan almennum getnaði, þá getur það atriði, eins og áður er sagt, ekki verið neitt óvanalegt fyrir yður, sem segið að Merkúrlus sje guðs engillega Orð. (Apol. 1. kap. 22.).

2. Þú getur ekki haft rjett til að neita að hann (Jesús) sje Kristur (Messías) enda þótt það yrði sýnt, að hanu væri maður, fæddur af mönnum, og þó það yrði sannað, að hann hefði orðið Kristur fyrir útvalningu, því það eru til nokkrir af vorum flokki (þ. e. a. s. kristnum mönnum) sem fallast á, að hann sje Kristur, en standa á því, að hann hafi verið maður, fæddur á vanalegan hátt, þó jeg hafi aðra meiningu um það efni. (Dial cum Thrypho tap. 48.)

Atá. Justin á hjer við Ebionítana, leifarnar af þeim kristnu Gyðingum sem stóðu fast á því, að Jesús væri verulegur maður fæddur af Jósef og Marju. Samt sem áður kemur honum elgi til hugar að neita þeim um kristið nafn, og heldur ekki dirflist hann að fullyrða, að sín skoðun sje, efalaust, rjettari en þeirra. Hann er frjálslyndari en margur nú á dögum.

Origenes (f. 185 + 254).

Segir viðvíkjandi orðinu „ljós“ í 1. kap. Jóh. guðsp.

1. Það ljós, sem skín í myrkrinu, og er ekki skilið af því, er ekki hið sama og það, sem ekkert myrkur er í“. Faðirinn og sonurinn eru tvö ljós. (Kom til Jóh. t. 11. § 18.)

2. Vjer trúum, að faðirinn, sonurinn og hinn heil. andi sjeu 3 verur. (Kom. til Jóh. §. 6.)

3. Faðirinn, sem sendi hann (Jesús) er alleina góður, og *meiri* en sá, sem sendur var. (Kom til Jóh. t. VI § 23.)

4. Það á ekki að gera bæn sína til þess, sem er getinn—ekki einu sinni til Krists sjálfs, heldnr ein-

töndum á því, að
legan hátt, ólíkan
atriði, eins og áður
gt fyrir yður, sem
illega Orð. (Apol.

að neita að hann
a þótt það yrði
af mönnum, og þó
örðið. Kristur fyrir
ir af vorum flokki
sem fallast á, að
að hann hafi ver-
þó jeg hafi aðra
Thrypho tap. 48.)
arnar af þeim kristnu
veri verulegur maður
kemur honum elgi
heldur ekki dirflist
st, rjettari en þeirra.
m.

54).
kap. Jóh. guðsp.
og er ekki skilið
n ekkert myrkur
ljós. (Kom til

inn og hinn heil.
§. 6).
is) er alleina góð-
r. (Kom til Jóh.

til þess, sem er
jálfs, heldur ein-

ungis til guðs, allföður, sem og frelsari vor það
till, og kenndi oss að biðja til. Þegar lærisveinar
hans sögðu: Kenndi oss að biðja, þá kenndi hann þeim
ekki að biðja til sín sjálfs, heldur til föðursins, segj-
andi: „Faðir vor þú sem ert á himnum“, því þjer
eigið ekki að biðja til hans, sem er af föðurnum sett-
ur ypparsti prestur fyrir yður, og sem hefir tekið við
árnaðarmanns embætti af föðurnum, heldur fyrir ypp-
arsta prestinn og árnaðarmanninn”. — „Sjáið þess vegna,
hve nákla gjöf þjer hafið þegið af föður mínum, þar
sem að þjer fyrir frændseminu við mig, hafið óðlæzt
sona útvalningar-anda, og þar með rjett til að vera
kallaðir guðs synir og bræður mínir”. — „Þjer eigið
að biðja föðurinn einungis með og fyrir mig. (De
orat. § 15).

5. Máttur föðursins er meiri en sonarins og hins
heil. anda, en máttur hins heil. anda er aftur meiri
en allra annara heilagra. (De princ 1. I c 3 § 5)

Irenæus (+202).

Segir víðvíkjandi Mark. 13. 32: „Frelsari vor tók
þannig til orða, að vjer gætum lært af honum, að faðir-
inn er yfir öllu, því faðirinn, segir hann, er meiri
en jeg. (V. Adv. Hæres 11. kap. 49).

Tertullianus (+220).

Faðirinn er annar en sonurinn, þar eð hann er
meiri, eins og að sá sem getur, er annar en sá, sem
getinn er; sá, sem sendir, annar en sá, sem sendur
er; sá sem lætur framkvæma einhvern hlut, annar en
sá, sem framkvæmir. (Adv. Prax. kap. 4.).

Víðvíkjandi 1. Kor. 15. 27; 28, segir hann: af
þessum stað í brjefi postulans hlýtur það að vera
ljóst, að faðirinn og sonurinn eru tveir, ekki ein-
ungis fyrir hin ólíku nöfn, heldur sökum þess að sá,

sem selur ríki í hendur öðrum, og sá, sem tekur við því, sá, sem gefur sig öðrum á vald, og sá, sem tekur annan á vald sitt, (geta ekki verið eitt og hið sama) heldur hljóta endilega að vera tveir. (Adv. Prax. kap. 4).

Dyonysius af Alexandria (+265).

Sagði að „guðs sonur“ væri sköpuð vera ólík föðurnum í edli sínu eins og að garðyrkjumaðurinn er ólíkur vínviðnum“ og að hann „sem sköpuð vera hefði ekki verið til fyrir en hann var skapadur“. Epistl. de sentent. Dion. Op. t. i.

Cyprian (+258).

Kallar Jesús guð, en bersýnilega í óæðri merkingu orðsins. Hann talar um guð sem „einn“, sem „alstaðar“ án jafningja. Um Krist þar á mótt segir hann: „Það sem Kristur er, það eigum vjer kristnir menn að verða, ef vjer breytum eftir honum“. (Op. Para. 11. p. p. 10—16.).

g. sá, sem tekur við
á vald, og sá, sem
ki verið eitt og hið
vera tveir. (Adv.

a (+285).
sköpuð vera ólík
garðyrkjumaðurinn
„sem sköpuð vera
n var skapaður”.

i óæðri merkingu
inn”, sem „alstað-
mót segir hann:
r kristnir menn að
aum”. (Op. Para.

